

# ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

---

---

## У НОМЕРІ:

- РЕФОРМИ

∨ *Фінансування медичних послуг:  
проблемні аспекти*

- ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

∨ *«Reforma sądownictwa»  
як віддзеркалення внутрішніх  
і зовнішніх політичних викликів у Польщі*

∨ *Політика США  
в сфері інтелектуальної власності*

№ 16 (141) ВЕРЕСЕНЬ 2017

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА  
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

**№ 16 (141) 2017**

Інформаційно-аналітичний бюлетень  
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу  
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

**Засновники:**

Національна бібліотека України  
імені В. І. Вернадського  
Національна юридична бібліотека

**Головний редактор**

В. Горовий, д-р іст. наук, проф.,  
заступник генерального директора НБУВ

**Редакційна колегія:**

Н. Іванова (відповідальна за випуск),  
Ю. Половинчак, Т. Дубас,  
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році  
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна  
ознайомитись на сайті

**Центру досліджень соціальних комунікацій**  
**nbiu.gov.ua**  
**сіаз.укр**

**ЗМІСТ**

**АКТУАЛЬНА ПОДІЯ**

Президент підписав Закон України  
«Про освіту».....3

**АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС**

*С. Закірова*  
«Reforma sądownictwa» як віддзеркалення  
внутрішніх і зовнішніх політичних  
викликів у Польщі.....3  
*О. Кривецький*  
Фінансування медичних послуг:  
проблемні аспекти.....8

**ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

*О. Бусол*  
Політика США в сфері інтелектуальної  
власності.....11

**ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ**

Огляд валютного ринку.....16  
Моніторинг законодавства.....19

**ЩОДЕННИК БЛОГЕРА \* .....23**



## АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

### Президент підписав Закон України «Про освіту»

**П**резидент України підписав Закон України № 2145-VIII «Про освіту», прийнятий Верховною Радою України 5 вересня 2017 року.

Ухвалення цього Закону дозволить провести глибоку всеосяжну освітню реформу, яка підвищить якість освіти та конкурентоспроможність молодого покоління на ринку праці. Він забезпечить реальні кроки до включення України до європейського освітнього простору. «Це – одна із найголовніших реформ, бо від жодної іншої реформи майбутнє країни не залежить так, як від освітньої», – зазначив Петро Порошенко.

Президент особливо наголосив, що закон підвищує роль державної української мови в освітньому процесі. Закон забезпечує рівні можливості для всіх, бо гарантує кожному випускнику високий рівень володіння мовою, необхідний для успішної кар'єри в Україні.

В той же час Глава Держави підкреслив важливість неухильного дотримання при здобутті освіти гуманітарних прав національних меншин, які проживають на території України.

«Україна демонструвала й надалі демонструватиме таке ставлення до прав національних меншин, яке відповідає нашим міжнародним зобов'язанням, перебуває в гармонії з європейськими стандартами і є взірцем для сусідніх країн», – наголосив Петро Порошенко.

Президент також звернувся до Міністерства закордонних справ та Міністерства освіти – провести необхідні консультації з європейськими партнерами, в тому числі з Радою Європи (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakon-ukrayini-pro-osvitu-43606>). – 2017. – 25.09).

## АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

С. Закірова, канд. іст. наук, ст. наук. співроб. НЮБ НБУВ

### «Reforma sądownictwa» як віддзеркалення внутрішніх і зовнішніх політичних викликів у Польщі

**О**днією з важливих проблем останніх місяців для нашої західної сусідки Польщі стала гостра ситуація навколо впровадження реформи судочинства. До внутрішніх масових демонстрацій протесту додалася і зовнішня суперечка з представниками європейських інституцій та навіть лідерами європейських держав, які висловилися проти запропонованих змін до судової системи Польщі. В Україні навіть заговорили про розкол в політичній еліті Польщі та визрівання умов для польського «Майдану». Що ж реально запропоновано змінити в системі польського судочинства, і які корисні уроки для України можливо винести з ситуації, що склалася?

Польська правляча партія «Право і справедливість» вперше оголосила про наміри

кардинально змінити судову систему держави одразу після перемоги на парламентських виборах ще у 2015 року. У 2016 році було реформовано Конституційний суд, і з початку поточного року парламентарі і представники правлячої партії взялися за решту судової системи.

Міністр юстиції Польщі З. Зьобро обґрунтував необхідність кардинальних змін великим рівнем корумпованості нинішньої судової системи у Польщі, яка потребує очищення. На його думку, призначення суддів досі відбувалось недемократично, що і призвело до корупції. А представник «Права і справедливості», колишній прокурор С. Пйотрович, який нині очолює парламентський

комітет із судової влади, вважає, що завдяки реформі судова влада повертається людям за посередництва правлячої політичної сили.

Голова польського уряду Б. Шидло зазначила, що в основу реформування польського судочинства урядом і правлячою партією «Право і справедливість» покладено три постулати: по-перше, з системи судочинства повинні зникнути усі, хто скомпрометував себе, погоджуючись на зло; по-друге, слід покарати всіх, хто допустився зловживань; по-третє, віддати суди під громадський контроль.

Натомість і в польському суспільстві, і в європейських інституціях висловили сумніви щодо методів проведення судової реформи. Вже минулорічна реформа конституційного судочинства, викликала непорозуміння з європейськими партнерами і стала підставою для організації спеціальної перевірки, коли вперше в історії об'єднання Брюссель запустив процес встановлення відповідності діяльності країни-члена Європейського Союзу принципу верховенства права. Ще більше ситуація загострилася влітку 2017 р., коли у липні Сейм і Сенат, незважаючи на масові протестні акції поляків, проголосували за підтримку основних законів щодо реформування судової системи держави. Проголосовані депутатами закони передбачають реформування практично усіх судових установ країни – Верховного суду, Державної ради судочинства і судів загальної юрисдикції.

Наступним кроком мав стати підпис під новими законами голови держави, проте президентом Польщі був підписаний лише закон про устрій судів загальної юрисдикції, який надає міністру юстиції право призначати і звільняти голів судів загальної юрисдикції в країні. Законом вводиться принцип, за яким справи до розгляду приділятимуться суддям випадково. Заступник очільника Канцелярії президента Польщі П. Муха зазначив, що документ включає у себе питання, пов'язані з жеребкуванням суддівських складів, рівномірним розподілом справ між суддями та з посиленням адміністративного нагляду міністра юстиції.

Враховуючи суспільний розголос і масштаби протестів у країні проти запровадження

судової реформи, президент Польщі А. Дуда виступив з пропозиціями щодо певних змін до прийнятих парламентарями законів. Попри те, що президент А. Дуда – представник правлячої партії «Право і справедливість», яка є ініціатором реформ, він наклав вето на два з трьох ухвалених парламентом закони. Як наголосив А. Дуда, «судова система, безумовно, вимагає поліпшення на процедурному, формальному, а також, на жаль, на етичному рівнях у багатьох ситуаціях». Однак, за словами президента Польщі, зміни повинні відбутися таким чином, аби не дійшло до поділу суспільства та держави.

Один із ветованих законів регламентує діяльність Верховного суду, встановлює процедуру обрання та звільнення суддів. Першого голову Верховного суду та голів інших палат призначає президент Польщі за поданням Загальних зборів суддів Верховного суду. Суддів Верховного суду також призначає голова держави, але робить це за поданням Державної ради судочинства. Проголосований закон передбачає, що першого голову Верховного суду, як це є нині, призначав би президент за поданням Загальних зборів, але він мав би пропонувати трьох кандидатів на цю посаду, а не двох, що передбачено чинним законом. Закон надає депутатам парламенту роль у виборі членів Державної ради судочинства – органу, що призначає суддів Польщі.

За новаціями законодавства головний судовий орган країни – Верховний суд – має бути перепідпорядкований Міністерству юстиції, а очільник міністерства, який за наслідками реформ фактично є і генеральним прокурором, отримає право призначати голів апеляційних та окружних судів самостійно, не радячись із представниками органів правосуддя. Претензії противників законодавчих новацій пров'язані з тим, що практично скасовується застосування професійних критеріїв до суддів, які претендуватимуть на високі посади, і встановлюється принцип одноосібного рішення урядовця. На посаду судді Верховного суду, за новим законом, зможуть претендувати нотаріуси, юрисконсультанти, адвокати, окружні прокурори з досвідом не меншим за

10 років. Тож кандидатів, з яких міністр зможе призначити суддів, навряд чи можна назвати далекими від системи судочинства.

Проти таких змін категорично виступила опозиція, яка вважає нове законодавство загрозою для демократії і незалежності судів. Зокрема, чинна голова Верховного суду М. Герсдорф заявила, що під приводом реорганізації суду, який начебто потребує нових підрозділів, після набуття чинності новим законом керівництво і усіх суддів можуть просто звільнити.

Застосувавши право вето, А. Дуда наголосив, що реформа судової системи Польщі не повинні призвести до посилення влади генерального прокурора над Верховним судом. Зміни, що містяться у законопроекті, давали би генеральному прокурору виняткові у польській системі права повноваження, пояснив президент Польщі. «Погоджуюся з усіма тими, хто стверджує, що так не повинно бути і що цього не можна допустити», – наголосив президент.

Другий ветований президентом Польщі закон регламентує новий порядок призначення Державної ради судочинства. Державна рада судочинства – це конституційний орган Польщі. Рада приймає рішення про те, хто стане суддею, а також рішення про можливість притягнення до відповідальності судді, який незадовільно виконує свої обов'язки. До завдань Державної ради судочинства входять, зокрема, розгляд та оцінка кандидатів на посаду судді, представлення президенту Польщі висновків про призначення суддів у Верховному суді, Вищому адміністративному суді, судах загальної юрисдикції, воєводських адміністративних та військових судах. Іншим важливим обов'язком Державної ради судочинства є звернення до дисциплінарного речника з вимогою відкриття дисциплінарних проваджень щодо суддів.

Державна рада судочинства складається з 25 членів. Згідно з чинним законодавством ними є: перший голова Верховного суду; голова Вищого адміністративного суду; міністр юстиції; особи, призначені президентом Польщі; 4 членів, обрані депутатами Сейму;

2 члени, обрані сенаторами, а також 15 членів, обрані суддями (2 з Верховного суду, 2 з апеляційних судів, 2 з адміністративних судів, 8 з окружних судів, 1 з військових судів). Згідно із парламентською реформою законодавства змінюється принцип обрання останньої зі згаданих груп. Зміни до закону про Державну раду судочинства передбачають, що членів-суддів буде вибирати Сейм. За проектом правлячої партії «Право і справедливість», це мало б відбуватися звичайною більшістю голосів. Реформа передбачає також закінчення поточного терміну повноважень усіх членів Державної ради судочинства і звільнення 15 членів ради з числа суддів.

Натомість президент А. Дуда запропонував поправку, яка передбачає, що вибір членів-суддів має здійснюватися більшістю трьох п'ятих голосів, що дозволило б обирати членів ради судочинства не лише депутатам правлячої більшості, а й представникам опозиції. Потребу підвищення необхідної кількості голосів у парламенті для затвердження членів Державної ради судочинства А. Дуда пояснив тим, що право на призначення суддів мусить бути не в руках «однієї єдиної партії, однієї єдиної групи».

Оскільки Державна рада судочинства призначає судів усіх рівнів, ґрунтовні зміни, на думку польської опозиції, торкнуться усієї системи судочинства. Якщо сьогодні за польською Конституцією ця рада була незалежним органом, і судді самі вирішували, кого зараховувати до складу ради, то із проведенням реформи призначати членів ради, на думку опозиції, фактично буде парламент.

Саме це викликало сувору критику і з боку європейських чиновників та експертів. Так, професор юридичного факультету Боннського університету у Німеччині А. Зандерс підкреслила: «Це означає, що у Державній раді судочинства буде повно суддів, лояльних до «Права і справедливості». На її думку, правляча партія зможе вирішувати, хто ставатиме суддею в Польщі. І не лише це: закон дає право «Праву і справедливості» звільняти чинних членів Національної судової ради». Таким чином, на думку професора А. Зандерс, новими законами



польські депутати фактично руйнують незалежну судову систему країни, гарантовану конституцією.

А Віце-президент Європейської комісії Ф. Тіммерманс наголосив, що Єврокомісія використає всі наявні інструменти впливу, якщо у Польщі принцип розподілу державної влади між законодавчою, виконавчою та судовою гілками через реформу судочинства опиниться під загрозою. За словами європейського високопосадовця, Варшаві можуть загрозувати санкції аж до втрати права голосу на рівні Європейського Союзу.

26 липня Єврокомісія заявила, що відкриває справу проти Польщі та дає Варшаві місяць, щоб відповісти на сумніви ЄК, що судова реформа підриває незалежність суддів та порушує правила ЄС. У виступах деяких експертів і представників ЄС судову реформу Польщі називають ледь не найбільшою проблемою для об'єднаної Європи, навіть більшою, ніж проблеми біженців чи ісламського радикалізму.

Натомість міністр закордонних справ Польщі В. Вашиковський вважає, що справжньою метою діяльності Європейської комісії та її звинувачень у справі реформування польської судової системи і послідовної позиції уряду в питанні мігрантів є намагання послабити позицій Польщі в Євросоюзі. За словами міністра, уряд партії «Право і справедливість» постійно листується з Європейською комісією та її першим віце-головою Ф. Тіммермансом, зокрема, у зв'язку з прийнятим законом про судоустрій в питанні відповідності законодавству ЄС. Він підкреслив, що Єврокомісія немає ніяких підстав втручатися в реформу польського правосуддя.

28 серпня міністерство закордонних справ Польщі оприлюднило заяву з поясненнями щодо зауважень ЄК. У повідомленні зазначено, що законодавчий процес у Польщі, який має головною метою реформування системи правосуддя, відповідає європейським стандартам та соціальним очікуванням, які зростали протягом багатьох років, тому сумніви Комісії є безпідставними. Польська сторона висловила сподівання, що Єврокомісія проаналізує вичерпні роз'яснення, які вона

надала, і допоможе зняти будь-які сумніви щодо судової реформи.

Певне занепокоєння ситуацією з проведенням реформи судочинства у Польщі висловила і канцлер Німеччини А. Меркель. Вона зазначила, що питання про верховенство права в Польщі – це серйозна проблема, оскільки вимоги до співробітництва в рамках Європейського Союзу є принципами верховенства права.

Однак польська сторона вважає безпідставними закиди членів європарламенту про те, що можливі зміни в судоустрої Польщі загрожують незалежності судів, які, в оцінці віце-голови Єврокомісії Ф. Тіммерманса, опиняться під політичним контролем. Таку точку зору підтримує і польська опозиція. Зокрема, представник партії «Громадянська платформа» К. Брейз заявив, що рішення, запропоновані партією «Право і справедливість» у сфері судової системи, суперечать європейським стандартам. «В Іспанії, Голландії, Німеччині, Швеції, Австрії кандидатів на посади суддів висувають представники судової системи. Їх обирають по-різному, проте, модель суто партійного призначення суддів і підходу до цього як до політичного трофею, це модель Північної Кореї. Цього варто побоюватися, тому що це загроза для наших громадян», – зазначив депутат Громадянської платформи.

Утім у польському суспільстві представлена й інша точка зору, яка підтримує урядову стратегію. Цікаво, що наведені приклади процедури призначення суддів стосуються практично тих же самих країн ЄС. Але, з точки зору авторів, це навпаки підтверджує подвійні стандарти з боку ЄС в оцінці судової реформи у Польщі, оскільки у державах ЄС також відбувається політичний вплив на призначення суддів. Польська інформагенція «Польське радіо», зокрема, аналізує стан речей з призначенням суддівського корпусу у Німеччині, Іспанії, Франції та Нідерландах. Так, у ФРН вищими органами судової системи вважаються Федеральний верховний суд, Федеральний суд з трудових спорів, Федеральний соціальний суд, Федеральний фінансовий суд та Федеральний адміністративний суд. За німецьким законодавством кандидатів на посади суддів

цих органів пропонує федеральний міністр юстиції і члени комітету з відбору, який складається з 32 осіб, половину з яких обирає німецький парламент, а решту – міністри юстиції федеральних земель. Цей комітет вибирає суддів 5 вищих судів, яких затвердує федеральний уряд і остаточно призначає на посаду президент Німеччини.

В Іспанії суддів вибирає Головна рада судової влади, яку можна вважати відповідником польської Державної ради судочинства. Голову Верховного суду і решту 20 членів більшістю трьох п'ятих голосів обирає парламент серед кандидатів, рекомендованих Виборчою комісією, що діє у Верховному суді.

Рішення про призначення суддів у Франції приймає Вища судова рада, яка складається з 12 членів, але чинний президент має у ній найбільший вплив. Президент входить до складу цієї ради та призначає трьох власних членів. Решту вісім вибирають голови Національних зборів та Сенату, міністр юстиції (які найчастіше є представниками президентського політичного табору), прокурор, представник французького відповідника Конституційного суду і п'яти суддів.

У Нідерландах, на батьківщині віце-голови Єврокомісії Ф. Тіммерманса, суддів призначають королівським декретом. Це відбувається за поданням міністра юстиції. Кандидатів пропонує Судова рада, в якій половину членів становлять экс-судді, яких призначають суддівські кола. Але якщо кандидатів є двоє, то остаточний вибір здійснює саме міністр юстиції.

Тобто, як зазначає «Польське радіо», майже у кожному випадку політики, обрані під час демократичних виборів, мають важливий голос у справі вибору і призначення суддів, хоча в залежності від держави ЄС розмір політичного впливу дещо розрізняється.

В українському експертному середовищі також відсутній єдиний погляд на проблему. Так, Т. Ющенко, експерт програми реформування судових та правоохоронних органів Українського інституту майбутнього, вважає, що запровадженням судової реформи Польща ризикує зробити величезний крок назад.

Натомість частина політологів та експертів схильні розглядати масові протести у самій Польщі проти проведення судової реформи не як виступи проти політики правлячої партії «Право і справедливість» загалом, а як реакцію громадянського суспільства на недосконалість саме реформи судочинства. І навіть загальноєвропейський резонанс щодо польської судової реформи експерти оцінюють скоріше як певні політичні кроки і спроби для одних посилити власні позиції, для інших – послабити опонентів. Відтак справа виглядає не стільки у суті законодавчих змін, скільки у можливостях використання суспільних настроїв для певних електоральних процесів як у Польщі, так і в цілому в Європейському Союзі. Однак варто розуміти, що загальнонаціональний рейтинг правлячої партії Польщі і на сьогодні залишається доволі високим, а електорат «Права і справедливості» консолідованим. Це дозволяє уряду і Президенту Польщі шукати компромісів задля досягнення поставленої мети у сфері реформування судочинства.

Як вважає кандидат політичних наук, директор Центру суспільних відносин Є. Магда, помилкою буде вважати липневі виступи у Польщі чимось на кшталт Революції Гідності в Україні. «Ті, хто так вважає, не зауважує високий рівень задоволення пересічного поляка економічною ситуацією в країні, відсутністю олігархічного впливу на економіку та роль у польській суспільній свідомості Юзефа Пілсудського, на якого прагнуть бути схожими багато польських політиків», – наголосив експерт. Такі виступи не перші, і, скоріше за все, не останні в сучасній демократичній Польщі. Проте, на його думку, правляча партія «Право і справедливість» не відчуває справжньої конкуренції з боку опозиції і може досягати консолідованого голосування з іншими парламентськими силами під час обговорення необхідних законів. За словами Є. Магди, рейтинг опозиційної партії «Громадянська платформа» удвічі нижчий за показники популярності правлячої партії «Право і справедливість», а ще одна перспективна партія – «Новочесна» – не виправдала суспільних надій громадян.



Таку точку зору поділяє і директор Центру балтійсько-чорноморських досліджень І. Верещук. На її думку, за рахунок порушення історичного питання та внутрішніх соціально-політичних успіхів електоральна база партії «Право і справедливість» взагалі не зменшується, а навіть потрохи зростає. «Правляча партія набирає ваги. Говорити про її розкол ми точно не можемо. Не варто себе вводити в оману, що «Право і справедливість» завтра хтось скине чи відбудеться майдан. Якщо б завтра в Польщі відбулись вибори, то очільником країни став би знову А. Дуда, а правляча партія набрала більшість», – вважає експерт. Тобто, політичні кроки правлячої сили, скоріше за все, будуть спрямовані на продовження реформування системи судочинства, але з урахуванням необхідності внесення деяких змін до нового законодавства.

Відтак вето польського президента на судові закони може бути подолано вже в осінній політичний парламентський сезон завдяки спільному пошуку компромісних рішень, оскільки і президент, і уряд, і депутатська фракція правлячої партії є представниками однієї політичної сили, яка керується загальними принципами і намагається виконувати власні

передвиборчі обіцянки, навіть якщо суспільство їх сприймає неоднозначно. І можливо у цій спільній об'єднаній роботі різних груп однієї політичної сили Польщі і є важливий урок для України: політичній еліті навчитися йти разом, не сваритися і не розхитувати загальне електоральне поле, а вибудовувати спільну стратегію дій, пояснюючи свою позицію і долаючи суттєвий тиск і зсередини країни, і ззовні, шукати точки порозуміння і компроміси, якщо вони бажають досягнення поставленої мети – розбудови сильної справедливої демократичної держави для своїх громадян (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/320068>, <http://p.dw.com/p/2j92Y>, <http://www.polradio.pl/5/39/Artykul/317737>, <http://p.dw.com/p/2izMr>, <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/316126>, <http://p.dw.com/p/2gnFv>, <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/317635>, <https://antikor.com.ua/articles/180984>, <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/317805>, <https://tsn.ua/blogi/themes/politics/>, <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/317780>, <http://zik.ua/news/>, <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/08/29/7070263/>, <https://www.eurointegration.com.ua>).*

О. Кривецький, голов. ред. НЮБ НБУВ

## Фінансування медичних послуг: проблемні аспекти

В Україні було вже багато ініціатив щодо реформування системи охорони здоров'я. Остання має суттєві відмінності від попередніх, оскільки орієнтована на надання гарантованого переліку медичних послуг пацієнтам шляхом повної зміни механізму фінансування. Як відомо, влітку у першому читанні було прийнято проект закону «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» (№6327), який визначає гарантії з боку держави шляхом їх фінансування з бюджету. Метою встановлення даних державних фінансових гарантії є створення ефективного механізму фінансування надання медичних послуг та лікарських

засобів належної якості за рахунок бюджетних коштів для забезпечення збереження та відновлення здоров'я населення України. Звичайно, такий формат має кардинально змінити правовідносини між державою, пацієнтами та закладами охорони здоров'я, зокрема, у взаємодії з проектом «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України». Стратегію реформування спрямовано на розвиток медицини та раціональне використання бюджетних коштів, адже застаріла система охорони здоров'я та формально «безкоштовна» медицина виявляються неефективними у сучасних реаліях, за яких планування бюджетних ресурсів та витрат на медицину прив'язано до інфраструктури. А

нову реформу орієнтовано на те, аби конкретний, гарантований державою перелік послуг надавався безкоштовно за принципом «Гроші рухаються за пацієнтом», тобто шляхом переходу до страхової медицини.

У цивілізованому світі держава декларує пакет медичних послуг і закупає їх у надавачів цих послуг. Своєю чергою, громадяни самі обирають тих, у кого держава повинна їх купити. У цьому полягає принцип «гроші ходять за пацієнтом». Нині використання державних коштів для системи охорони здоров'я є вкрай неефективним. Дотепер держава утримує величезну систему, яку регулює у ручному режимі, а цивілізована конкуренція в системі охорони здоров'я України наразі взагалі відсутня. Отже, державні кошти конче потрібно використовувати більш ефективно. Для цього держава має задекларувати гарантований пакет медичних послуг і надати можливість громадянину купувати цей пакет у тих, кого він сам обере. Тобто, держава оплачуватиме контракт з тим лікарем, якого обере пацієнт, замість оплати цілої лікарської мережі і зобов'язання пацієнта ходити до певного лікаря за географічним принципом. Цей процес називатиметься державним медичним страхуванням. «Впровадження цієї моделі не потребуватиме додаткових видатків. Це не призведе до підвищення податків, оскільки кошти братимуть з загального бюджету – ті, які зараз передбачено на утримання системи охорони здоров'я загалом» – запевняє автор концепції реформи системи охорони здоров'я «Гроші рухаються за пацієнтом» В. Кондрук. Це дійсно раціональний підхід, але він, вважають фахівці, запрацює тільки за умови комплексного вирішення усіх питань. Адже перебудова сфери охорони здоров'я наразі, мабуть, найважливіша та найочікуваніша з програм, яка потребує взаємодії органів державної влади із суспільством через опрацювання проектів змін до профільних нормативно-правових актів.

За пропонованим проектом, вельми прогресивним буде крок до надання права приватному секторові надавати медичну допомогу нарівні з державними закладами. Як наслідок, громадяни отримають можливість

самостійно обирати лікаря та лікарню. Проте, резонансні дискусії у професійних колах виникають через те, що зміна підходу до фінансування медичної допомоги не є достатньо дієвим заходом для отримання ефективної терапії та кінцевого результату – одужання пацієнтів. Так, у разі слабкої кваліфікаційної підготовки осіб-підприємців, які одержали ліцензію на проведення господарської діяльності з медичної практики та уклали договір про медичне обслуговування населення з центральним органом виконавчої влади, відсутності або застарілості відповідної матеріально-технічної бази лікар не зможе надати достатньо професійну допомогу. Це, у свою чергу, може ускладнити ситуацію (порівняно з поточними умовами регулювання) та створити передумови для загрози здоров'ю людей. Крім того, на засіданні Комітету ВР з питань охорони здоров'я було оприлюднено такі статистичні дані: поточна потреба у сімейних лікарях з відповідною ліцензією – не менше ніж 10 тис., а навчальні заклади випускають щорічно лише близько 500 таких фахівців. Тому, звичайно, реформу не може бути проведено за кілька місяців. І це тільки один з чинників, що потребують урахування шляхом доопрацювання концепції реформи.

На те, що в Україні продовжує діяти радянська модель фінансування, на відміну від багатьох пострадянських країн, звертає увагу і заступник Міністра охорони здоров'я П. Ковтонюк. З його слів, увесь проект переходу до сучасної страхової моделі медицини розраховано на три роки, протягом яких можна перевести фінансування медицини з рейок радянської економіки на рейки ринкової. Проте, вже зараз можна констатувати, що за умов ринкової економіки система безкоштовної медицини в Україні припинила працювати, і людям доводиться доплачувати за медобслуговування з власних кишень, оскільки держава не в змозі його самотужки підтримувати. До речі, серед пострадянських країн систему страхової медицини вже запровадили у Казахстані, Молдові та Киргизстані.

Як зазначає меденджер групи «Медична реформа Реанімаційного пакету реформ»,

кандидат медичних наук О. Ябчанка, згідно зі статистичними даними, частина держбюджету, яка йде на забезпечення системи охорони здоров'я, складає понад 50 млрд. грн. Приблизно стільки ж коштів українцям доводиться платити з власної кишені і вкладати в цю ж саму систему лише у вигляді оплати медикаментів (понад 90 % ліків українці купують за гроші з власного гаманця). Окрім цього, неможливо точно підрахувати такий показник, як «неформальна подяка лікареві». Отже, грошей на повноцінне забезпечення системи охорони здоров'я держава не має. Як наслідок цього, 3,8 % громадян кожен рік зазнають катастрофічних втрат через витрати на лікування, ще 10-12 % стикаються з такими проблемами у родичів, колег та сусідів, 92 % українців бояться потрапити у фінансову скруту у випадку хвороби.

Особливе занепокоєння також викликає можливе порушення новим законопроектом імперативних положень ст.49. Конституції, які гарантують кожному право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Адже в цій статті чітко вказано: у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно всім громадянам незалежно від її обсягу та без попереднього, поточного або наступного розрахунку за надання такої допомоги.

«Звичайно, зміна підходу до фінансування та переліку медичних послуг створить передумови для порушення положень Конституції через звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод, що неприпустимо у разі прийняття нових законів або внесення змін до чинних, – зауважує керівник юридичної служби компанії «Фармпланета», секретар комітету з охорони здоров'я Співки українських підприємців Є. Ігнатов. – Саме тому концепція реформування та законодавчі ініціативи мають урахувати коректність розподілення державних функцій, зокрема, в частині державного медичного страхування, задля унеможливлення порушення конституційних положень».

Основний Закон не надто лояльний до бізнесу, але він надійно захищає права громадян на медичну допомогу, навіть з огляду на фактичний стан речей у лікувальних закладах.

Тому пов'язані нормотворчі ініціативи мають бути фаховими і виваженими та відповідати статті Основного Закону.

Співка українських підприємців також повністю підтримує необхідність реформування системи охорони здоров'я. Разом з тим наголошує на необхідності доопрацювати концепцію реформування шляхом вирішення широкого кола питань. Так, за словами представників бізнесу, відсутні належні розрахунки складових медичних послуг, що будуть надаватися після набрання чинності відповідними нормативно-правовими актами. Отже, немає можливості визначити розмір бюджетних витрат та оцінити ефективність реформи. Не вирішено питання й вичерпного переліку послуг, які буде фінансувати держава. Крім того, не врегульовано питання пропорційності відшкодування вартості медичних послуг, що не належать до екстреної та інших видів допомоги. Тобто вони можуть компенсуватися, наприклад, тільки на 10–15 %, що призведе до їх важкодоступності.

Також відсутня інформація щодо чисельності лікарів, які будуть обслуговувати населення, кількості пацієнтів та частоти їх звернень. І це питання потребує якнайшвидшого опрацювання задля регулювання навантаження на медичний персонал та підготовки кадрів.

Окрему увагу слід приділити законодавству щодо посилення контролю за обігом лікарських засобів та боротьби із фальсифікатом. Потребує розвитку й проект загальнонаціонального значення «Доступні ліки», який має на меті забезпечити населення якісними та доступними ліками. Адже з 22 тис. аптечних закладів, які працюють в Україні, участь у проекті беруть лише близько 600, що є перепоною для його успішної реалізації.

А ось що каже експерт з питань соціальної політики А. Павловський: «Поміж іншого проект закону (№6327) не враховує пропозицій та ініціатив багатьох громадських об'єднань, що, по суті, позбавляє місцеві громади впливу на забезпечення надання медичної допомоги громадянам. І, взагалі, можна говорити про слабкий рівень комунікації органів державної влади із суспільством та медиками.» На

його думку, прийняття цього документа унеможливить отримання малозабезпеченими громадянами медичних послуг та лікарських засобів, пов'язаних з наданням спеціалізованої та високоспеціалізованої медичної допомоги, а це може призвести до погіршення ситуації.

Безумовно, більшість змін законопроекту можна вважати позитивними за умови доопрацювання його концепції, а також розподілення (визначення) функцій

державних органів та органів професійного самоврядування. Та для успішного їх втілення необхідно врахувати ті ризики, що можуть виникнути під час реалізації реформи, та мінімізувати їх вже на законодавчому рівні. Розв'язання даних питань дозволить уникнути багатьох негативних наслідків для галузі, а також створить підґрунтя для прийняття виважених і фахових рішень для ефективного проведення реформи на найвищому рівні.

## ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

О. Бусол, старш. наук. співроб. НЮБ НБУВ

### Політика США в сфері інтелектуальної власності

У доповіді Міжнародної фінансової корпорації «Захист інтелектуальної власності, прями капіталовкладення та трансфер технологій» (1995 р.) наголошується на тому, що стан захисту інтелектуальної власності в тій чи іншій країні суттєво впливає на обсяг та структуру іноземних інвестицій. Наприклад, у законодавстві США ступінь захисту прав інтелектуальної власності в певній державі трактується як важливий критерій надання їй економічних пільг у рамках Генеральної системи преференцій. З цією метою проводиться щорічний аналіз законодавства зарубіжних країн щодо регламентації та практики застосування механізму захисту прав інтелектуальної власності. Проти країн, що мають неефективну систему такого захисту, застосовуються штрафні санкції.

Перші закони Сполучених Штатів Америки про авторське право з'явилися ще у XVIII ст. У законі штату Массачусетс від 17 березня 1789 р. було закріплено, що «немає власності, що належить людині більше, ніж та, яка є результатом його розумової праці».

Конституція США надала Конгресу право «заохочувати розвиток науки та ремесел, забезпечуючи на певний термін авторам і винахідникам право на їхні твори і відкриття». Згідно з цим положенням Конституції США в

1790 р. був прийнятий перший федеральний закон про охорону інтелектуальної власності.

Наступні закони про авторське право свідчать про прагнення влади і Конгресу до вдосконалення системи охорони інтелектуальної власності. Так, чинний закон США про авторське право, прийнятий в 1976 р. збільшив термін охорони авторського права з 14 до 50 років.

Тривалий час уряд зберігав за собою право на патентування результатів усіх фінансованих ним досліджень і розробок. Уряду належали також всі доходи комерційної реалізації нової продукції, виробленої на основі цих розробок. І хоча це стримувало інноваційний процес, однак вважалося, що на даному етапі розвитку більш важливими є державний вплив і фінансова віддача в явному вигляді від конкретних програм<sup>1</sup>.

Нині у США представлені і діють чотири основних інститути права інтелектуальної власності:

- 1) патенти;
- 2) авторські права;
- 3) товарні знаки;
- 4) комерційна таємниця.

За кількістю заявок, які надходять на отримання охоронних документів на об'єкти

<sup>1</sup> URL: [http://stud.com.ua/35398/filosofiya/zarubizhniy\\_dosvid\\_zahistu\\_prav\\_rezultati\\_intelektualnoyi\\_diyalnosti](http://stud.com.ua/35398/filosofiya/zarubizhniy_dosvid_zahistu_prav_rezultati_intelektualnoyi_diyalnosti).



інтелектуальної власності США із року в рік займає провідні позиції.

Так, відповідно до статистичних даних патентного відомства США у першому півріччі 2017 р. було видано понад 185 000 охоронних документів.

Великий інтерес до отримання американських патентів з боку як місцевих, так і іноземних заявників очевидний. До того ж законодавство США, яке визначає права на інтелектуальну власність, ефективно захищає інтереси власників охоронних документів, отриманих в даній країні.

Офіційним органом у США, який регулює питання реєстрації та охорони інтелектуальної власності, є Бюро Патентів та Торговельних Марок США – USPTO (United States Patent and Trademark Office).

16 вересня 2011 р. урядом США затверджена Патентна Реформа (America Invents Act – AIA), мета якої – гармонізація патентного законодавства США на рівні з більшістю країн світу.

Патенти США і процедура їх отримання має низку відмінностей від загальноприйнятої системи патентування, основні з них:

1. В США надається пільговий термін тривалістю в один рік з моменту публічного розкриття винаходу до подачі патентної заявки. У багатьох інших країнах патентна заявка має подаватися до публічного розкриття винаходу.

2. Законодавство США вимагає, щоб у межах заявки був розкритий найкращий спосіб реалізації винаходу;

3. США є однією з небагатьох країн світу, де є можливість запатентувати у якості винаходу комп'ютерні програми, алгоритми та методи ведення бізнесу.

4. У США обов'язком заявника є повідомляти відомство про будь-яку інформацію стосовно рівня техніки, розкритого у заявці винаходу, яка стала відомою протягом усього діловодства, та

подавати декларацію про розкриття інформації (Information Disclosure Statement – IDS). Навмисне недотримання цієї вимоги може спричинити визнання патенту таким, що не має юридичної сили<sup>2</sup>.

На прохання володільця патенту на винахід Митна служба США здійснює патентний огляд для визначення обсягу незаконного імпорту товарів. В результаті патентоволоділець одержує найменування й адресу імпортера незаконних товарів. Маючи цю інформацію, патентоволоділець може вдатися до заходів цивільно-правового захисту прав або звернутися в Комісію США з міжнародної торгівлі з клопотанням про початок розслідування. Вартість патентного огляду становить \$1 000 за два місяці, \$1 500 – за чотири місяці, і \$2 000 – за шість місяців.

Щоб замовити патентний огляд, патентоволоділець має надіслати в Митну службу США лист, вказавши таке:

- 1) найменування й адреса патентоволодільця;
- 2) засвідчена копія патенту США на винахід і три його фотокопії;
- 3) строк проведення патентного огляду (два, чотири або шість місяців);
- 4) список товарів, які, як вважається, порушують права на винахід, і де і ким, як вважається, виробляються потенційно незаконні товари;
- 5) відповідні номери тарифної класифікації вироблених товарів, які можуть порушувати права на винахід<sup>3</sup>.

Найжорсткіші санкції щодо порушення авторських прав використовують саме у США. У 1908 р. у США відбувся перший судовий розгляд у справі недозволеного розповсюдження копій записів музики після винайдення фонографа Едісона, який зробив можливим запис звуку. Проте на той час не було законодавчих підстав для притягнення до відповідальності піратів, тому порушників виправдали. Однак згодом американським Конгресом було внесено зміни до закону про авторське право, яким визнано розповсюдження та продаж таких записів незаконним. Відтоді справи про піратство стали повсякденно розглядатися судами, і на сьогодні поняття «піратський» є звичним у праві інтелектуальної власності.

<sup>2</sup> Патентування винаходів в США. Михайлюк, Сороколат і партнери. URL: <http://www.msp-patent.com.ua/ua/v-ssha.html>.

<sup>3</sup> Андросук Г. Адміністративні процедури захисту прав інтелектуальної власності в США / Г. Андросук // Юридичний журнал. – 2013. – № 4. – С. 74–78.

На сьогодні боротьба з піратством в США ведеться на підставі переліку законів про захист інтелектуальної власності. Наприклад, «Акт про сімейний перегляд та авторські права» (2005 р.) передбачає перебування у в'язниці на строк до 6 років за зйомку в кінотеатрі, до 10 років – за виготовлення піратських копій для продажу та до 5 років – за розповсюдження файлів з фільмами через комп'ютерні мережі.

Переслідуються в судовому порядку також особи, що незаконно розміщують в Інтернеті велику кількість музики й інші ліцензовані продукти. ФБР використовує Інтернет-провайдерів для поширення попереджуючих листів тим користувачам, чії облікові записи використовуються для незаконного завантаження музики і фільмів.

З 2003 р. заборонена розсилка членам Академії кіномистецтва касет та дисків з фільмами, що висувалися на кіно-премію «Оскар», а у телесигнал введений код для захисту від запису<sup>4</sup>.

У Розділі 337 Акту про тарифи від 1930 р. (19 частина, розділ 1337 Кодексу законів США) описуються незаконні й недобросовісні способи конкуренції й недобросовісні дії при ввезенні й реалізації в Сполучених Штатах Америки товарів, які загрожують або можуть зруйнувати чи завдати значної шкоди національній економіці, перешкоджають розвитку промисловості й стримують або монополізують торгівлю в країні.

Серед незаконних методів конкуренції називаються незаконне ввезення в Сполучені Штати Америки товарів, які порушують права на винаходи, торговельні марки й об'єкти авторського права в США, а також незаконне здійснення прав на комерційну таємницю, помилкова або оманлива реклама, або порушення антимонопольного законодавства США.

Якщо встановлено порушення прав на винаходи, торговельні марки й об'єкти авторського права в США, то не вимагається доводити факт завдання шкоди національній економіці.

У Сполучених Штатах Америки відомство з винаходів і торговельних марок США

(US Patent and Trademark Office), як і відомство з авторських прав США (US Copyright Office) не мають повноважень забезпечувати захист прав інтелектуальної власності (ІВ) в примусовому порядку. Крім Митної служби США (US Customs Service), яка має такі повноваження, ще одним відомством, яке має адміністративні повноваження забезпечувати захист прав ІВ в примусовому порядку, є Комісія США з міжнародної торгівлі (US International Trade Commission).

Комісія США з міжнародної торгівлі – це незалежний, непартійний, квазі-судовий федеральний орган. Заснована Конгресом США в 1916 р. як «Комісія США по тарифах» (Торговельний акт 1974 року (Trade act of 1974) змінив її назву на «Комісію США з міжнародної торгівлі»). Ця Комісія як орган влади має широкі повноваження проводити розслідування з питань міжнародної торгівлі. Використовуючи свої повноваження, Комісія США з міжнародної торгівлі розслідує обвинувачення, пов'язані з використанням недобросовісної практики при імпорті товарів (які часто називаються процедурами «Розділу 337», оскільки встановлені законодавством повноваження на проведення таких дій містяться в Розділі 337 Акту про тарифи (Tariff Act)). Серед видів недобросовісної практики, які можуть оскаржуватися згідно з процедурами Розділу 337, є ввезення (імпорт) товарів, які порушують права на винаходи, торговельні марки і об'єкти авторського права в США. Якщо Комісія США з міжнародної торгівлі встановлює, що вчинено правопорушення, то вона може винести рішення про недопущення імпорту товарів на територію США.

Проведення, яке здійснюється в Комісії США з міжнародної торгівлі, є судовим за своїм характером, включаючи відправлення сторонам повідомлення про скаргу, яка надійшла, провадження по відношенню до товарів (in rem), якщо сторони знаходяться за межами юрисдикції Комісії, а також виявлення документальних доказів для отримання відомостей про заявлене правопорушення<sup>5</sup>.

<sup>4</sup> Юдкевич М. Піратство. Все права захищені // Компьютерра. – 1998. – №46 (24 ноябрь).

<sup>5</sup> Андрощук Г. Адміністративні процедури захисту прав інтелектуальної власності в США / Г. Андрощук // Юридичний журнал. – 2013. – № 4. – С. 74–78.



Товарний знак в США можна зареєструвати не лише на ім'я компанії або підприємця, але і на ім'я приватної особи. Для реєстрації товарного знаку на території США треба мати пріоритет першого використання. Тобто, навіть якщо товарний знак ще не пройшов державну реєстрацію, але вже використовується для просування товарів і послуг, зареєструвати його на третю особу буде практично неможливо. Для реєстрації торгової марки в США треба буде довести його використання в країні або намір його використання. Для підтвердження використання товарного знаку після його реєстрації, між 5-м і 6-м роком правласник повинен надати декларацію про використання товарного знаку<sup>6</sup>.

Втім, є види позначень, яким не надається правова охорона в США, і це:

знаки, які складаються з або включають в себе елементи аморального характеру;

знаки, які складаються або включають в себе зображення прапора, герба та інших державних емблем США або інших держав;

знаки, які можуть ввести в оману споживачів; описові знаки;

знаки, які тотожні вже зареєстрованим товарним знакам у США або подібні до них;

знаки, які складаються з або включають в себе ім'я, портрет, підпис відомих особистостей без їх спеціальної згоди<sup>7</sup>.

Згідно з дослідженням, проведеним в США в 2002 р., більше 85% опитаних американських компаній визнали, що ведуть постійне промислове шпигунство проти своїх головних конкурентів. У різних країнах світу існують агентства, які продають клієнтам інформацію, що стосується конкурентів, або готові таку інформацію добути. Обіг коштів на цьому ринку обчислюється мільярдами доларів.

Економічне шпигунство (промисловий шпіонаж) – це незаконне, таємне або силове

вилучення інформації, застосування якої приносить економічну вигоду. Як правило, шпигунство є кримінально караним, етично неприйнятним засобом.

Термін «промислове шпигунство» вперше був сформульований на початку 60-х років на семінарі з методики збору інформації для керівного складу фірми ManadgeMent Investigation Services.

Першими до симбіозу спецслужб і великого бізнесу вдалися американці. За визнанням такого маститого футуролога, як Елвін Тоффлер, спецслужби США оформилися в агентства, які надають бізнес-послуги в сфері насамперед економічної розвідки. Успіхи США тут очевидні. Німці, французи і британці в середині 90-х років досліджували феномен американського шпигунства в Європі. На їхню думку, більше 40% розвідувальних акцій американських спецслужб зосереджені на отриманні економічної інформації, яку потім направляють у спеціальний відділ Міністерства економіки США і використовують для допомоги американським фірмам при укладенні найбільших контрактів.

Європейський парламент висловлює серйозну заклопотаність реалізованим США за участю Великобританії, Канади, Австралії та Нової Зеландії проектом супутникового електронного шпигунства «Ешелон». З 1978 року ця глобальна система прослуховування на 80% працює з метою промислового шпигунства.

В 1993 р., за розпорядженням Б. Клінтона, шпигунство на користь американської промисловості стало одним з головних завдань Центрального розвідувального управління<sup>8</sup>.

Аналіз діючого законодавства США показує, що майнові інтереси власників виробничих, торгових, ділових секретів, «ноу-хау» охороняються нормами цивільного, торгового, кримінального, трудового права, законодавства про недобросовісну конкуренцію. У США діє спеціальне законодавство, яке об'єднує правила поведінки зацікавлених осіб у сфері використання торгових або ділових секретів.

У США – державі прецедентного права, вирішення спорів між сторонами здійснюється

<sup>6</sup> URL: <http://www.legal-support.ru/services/trademarks/international/tovarnyi-znak-ssha.html#>.

<sup>7</sup> URL: <http://www.msp-patent.com.ua/ua/trademark-registration-USA.html>.

<sup>8</sup> RL: [http://pidruchniki.com/1534122063582/pravo/promislove\\_shpigunstvo\\_konkurentna\\_rozvidka](http://pidruchniki.com/1534122063582/pravo/promislove_shpigunstvo_konkurentna_rozvidka).

за допомогою прецедентних судових та адміністративних рішень. У переліку нормативних актів і прецедентних рішень, які використовуються для регулювання відносин з приводу вказаних об'єктів: «Закон про ділові секрети» 1979 р. (зі змінами 1984 р.); «Звід деліктного права» 1939 р. §§ 757–759; «Звід законів США» ч. 35, § 284; «Закон США про економічний шпіонаж».

Термін «ноу-хау» уперше був використаний у США в 1916 р. у судовій справі «Дюранда проти Брауна».

У 1979 р. національна конференція членів Комісії з уніфікації права США з охорони ділових секретів рекомендувала «Єдиний закон про ділові секрети», який було введено в дію у 1980 р. (далі – Закон).

Згідно з § 1 (4) діловий секрет – це інформація (формула, пристрій, метод, техніка, спосіб виробництва), яка має самостійну економічну цінність (фактичну або потенційну), оскільки не є суспільною, або та, яка легко встановлюється за допомогою відповідних засобів іншими особами, які можуть отримати економічну перевагу від її розкриття або використання. А також яка є об'єктом зусиль, які необхідні для збереження її таємності.

Таким чином, для того, щоб певна інформація була діловим секретом і підлягала охороні законом, вона повинна відповідати наступним вимогам: мати потенційну економічну цінність, пов'язану з її таємністю; не бути загально- та легкодоступною; забезпечуватися розумною охороною з боку власника.

У другому виданні «Зводу деліктного права», опублікованому в 1979 р., положення, що відносяться до ділових секретів, були відсутні взагалі. За допомогою «Закону про ділові секрети» передбачалося досягти

єдності в підході до трьох головних аспектів законодавства про ділові секрети:

- визначення ділових секретів, що підлягають захисту, і форм їх порушення;
- принципової схеми судового захисту;
- меж відповідальності за порушення ділових секретів.

Відповідно до норм загального права Закон не передбачає ніяких засобів судового захисту, якщо відсутнє незаконне привласнення ділового секрету.

На сучасному етапі відбулося зміщення акцентів – державна політика США переорієнтувалася з досягнення конкретних технологічних цілей (космос, енергетика, мікроелектроніка та ін.) на загальне підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів, стимулювання малого бізнесу.

Нині в США побудовано цілісну систему правової охорони та використання результатів інтелектуальної діяльності, спрямовану на забезпечення національних інтересів. Головною умовою побудови відносин у сфері використання прав на результати інтелектуальної діяльності, створені на бюджетні кошти, є всебічна нормативна регламентація вибору та реалізації різних схем залучення цих результатів у господарський оборот, і як наслідок, забезпечення насамперед державних інтересів.

Державна політика Сполучених Штатів Америки у сфері інтелектуальної власності, яка в свою чергу набула в процесі виконання досліджень і розробок за рахунок бюджетних коштів, постійно вдосконалюється. Також підвищується мотивація для залучення результатів таких розробок в господарський оборот, що обумовлено прагненням отримати максимальний позитивний ефект від вкладених інвестицій в наукові дослідження і розробки.

# ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

## Огляд валютного ринку

### Обзор валютного рынка в Украине за август 2017 года

**И**ндекс американского доллара (доллар против корзины мировых валют) в августе снизился на 0,1%. Инвесторы осторожны в вопросе повышения ставки ФРС США из-за отсутствия заявленных Дональдом Трампом реформ, и геополитические риски. При этом ситуация в Европе улучшается: ЕЦБ уже в сентябре начнет постепенное сворачивание программы выкупа активов, что поддерживает интерес к евро и другим европейским валютам.

#### Евро

Евро на мировых рынках в августе укрепился против доллара США на 0,6% до уровня 1,191. Основным фактором такой динамики стала слабость американской валюты и намерения ЕЦБ сократить объем выкупа активов, который осуществлялся для стимулирования экономики.

Курс продажи безналичного евро в Украине в августе вырос на 0,4% до 30,41 грн., наличного – на 0,5% до 30,62 грн.



#### Доллар США

Курс продажи безналичного доллара США в Украине в августе снизился на 0,5% до 25,7 грн., наличного – на 1% до 25,72 грн. Гривна достигла максимальных уровней с октября прошлого года на фоне растущего предложения иностранной валюты на внутреннем рынке,

и ослабления американского доллара на мировых рынках. Укреплению гривны также способствовали покупки ОВГЗ нерезидентами. Объем ОВГЗ во владении нерезидентов вырос с 3 млн. грн. в начале августа до 586 млн. грн в конце августа.



Средний размер спреда по наличным операциям с долларом США понизился с 0,9% до 0,6%, что подтверждает баланс между спросом и предложением на рынке.



### Российский рубль

Курс продажи безналичного рубля в Украине в августе вырос на 2,3% до 0,44 грн., наличного – снизился на 0,2% до 0,439 грн. По отношению к доллару США российская валюта укрепилась

на 1,4% до 58,73 руб. Поддержку рублю оказала девальвация доллара, а также благоприятные тенденции на рынке нефти большую часть августа.



### Прогноз валютного рынка в Украине на сентябрь 2017 года

На курс гривны в сентябре будет влиять множество факторов. Поэтому эксперты ГК FOREX CLUB рассматривают три возможных сценария развития ситуации на валютном рынке.

#### **Базовый: 25,7–27,2 грн. за доллар**

Возобновление деловой активности и наращивание объемов закупки энергоресурсов будут оказывать давление на гривну. На фоне этого на рынке может развиваться самоподдерживающийся спрос, который будет втягивать в покупки новых участников. Повлиять на курс также могут крупные расходы на госзакупки или налоговые возмещения.

При этом макроэкономический фон не дает оснований для укрепления гривны. Во-первых, продолжается сокращение промышленного производства. Во-вторых, остается нереализованным фактор блокады ОРДЛО, сокращение активности горно-металлургического сектора и его экспорта. Кроме того, ухудшились логистические возможности Мариуполя и его конкурентных предложений в связи со строительством

Керченского моста. Так же логистические затраты ГКМ сектора могут ухудшить состояние отрасли, при повышении тарифов на железнодорожные перевозки, что будет ослаблять приток валюты.

Ценовые тенденции по ключевым украинским экспортным направлениям – смешанные. Стоимость пшеницы упала на 6,4%, кукурузы – на 6,1%, тогда как стоимость подсолнечного масла повысилась на 2,7%. На рынках металлов преобладает позитивная динамика.

«Долговая нагрузка, которая ложится на 2018–2021 года, требует концентрации значительных ресурсов. Только в 2018 году, по оценкам НБУ, придется выплатить более 11 млрд. долларов по внешним обязательствам государства и госкомпаний. Для накопления таких объемов необходимо привлекать дополнительные ресурсы на внешних и внутренних рынках, что усилит давление на курс. Ожидая такое давление, рынок будет удерживать девальвационные настроения», – отмечает Андрей Шевчишин, старший аналитик ГК FOREX CLUB.



Сотрудничество с МВФ остается важной составляющей для привлечения внешних инвестиций. Очевидно, что ожидать возобновления кредитования в сентябре не стоит.

#### **Оптимистический: 24,5–26 грн. за доллар**

Укрепление гривны возможно при росте внешних инвестиций, позитивных ожиданиях старта земельной реформы и возобновлении сотрудничества с МВФ, благоприятных тенденциях на мировых рынках.

Улучшить настроения на валютном рынке, и снизить нагрузку на гривну может также приватизация. Открытие рынка земли спровоцирует приток капитала – как внешнего, так и внутреннего. Одни ожидания этого способны сдерживать гривну от девальвации.

Приток инвестиций и призывы американских инвестиционных банкиров вкладывать в Украину могут стать существенной поддержкой рынку. Помимо этого, эксперты отмечают возможность осуществления операций Carry Trade, благодаря высокой разнице между ставками ОВГЗ и американского рынка. Однако рассчитывать на большие объемы таких спекулятивных инвестиций не приходится.

#### **Пессимистический: 27–28,5 грн. за доллар**

Такой сценарий развития ситуации на валютном рынке возможен в случае преобладания негативных факторов – падения цен на сырьевых рынках, замедления экономики, спада инвестиционной активности и геополитических рисках.

#### **Евро**

Средний курс продажи наличного евро в Украине в сентябре, исходя из базового прогноза, может составить 29,7–32 грн. за евро. Укрепление евро в последние дни августа стало настолько сильным, что ЕЦБ отреагировал на это. Возможно, регулятор приостановит сворачивание стимулирующих программ либо сделает его более мягким, что скорректирует евро. Диапазон колебания пары евро/доллар на мировых рынках может составить 1,15–1,21.

#### **Российский рубль**

Диапазон колебания курса продажи наличного рубля в сентябре может составить 0,425–0,445 грн. за руб. Главным триггером движения станет курс рубля к доллару США и динамика мировых цен на нефть.

## Моніторинг законодавства

### **Податки та збори**

*Податок на додану вартість*

***ІПК ДФСУ від 23.08.2017***

***№ 1730/6/99-99-15-03-02-15/ІПК***

За товарами, призначеними для використання в неоподатковуваних операціях або в негосподарській діяльності платника податку, податкові зобов'язання відповідно до п. 198.5 ПКУ нараховуються у звітному періоді, в якому постачальником таких товарів зареєстровано в ЄРПН відповідну податкову накладну.

***Повідомлення ГУ ДФС***

***у Вінницькій області від 28.08.2017***

Якщо під час перевезення продукції якась її частина втрачається чи псується, і якщо

під час придбання такої продукції до складу податкового кредиту були включені суми ПДВ, то підприємству слід нарахувати податкові зобов'язання з ПДВ в частині втраченої/зіпсованої продукції.

***Постанова Рівненського окружного***

***адміністративного суду***

***від 17.08.2017 № 817/1147/17***

Суд зазначив, що контролюючим органом у порушення пп. 201.16.1. п. 201.16 ст. 201 ПКУ, у квитанціях про зупинення реєстрації податкових накладних не вказано ані конкретного виду критерію оцінки ступеня ризику (пункт 6 Критеріїв містить визначення двох різних критеріїв), ані конкретного переліку документів, які має надати платник.



**Лист ДФСУ від 06.09.2017  
№ 2723/99-99-07-05-01-18**

ДФСУ підготувала лист про систему моніторингу відповідності податкових накладних/розрахунків коригування критеріям оцінки ступеня ризиків. Моніторинг здійснюється на підставі аналізу даних податкової звітності, наявної податкової інформації, а також інформації, поданої платником за формою згідно із додатком до Критеріїв.

**Постанова Рівненського окружного  
адміністративного суду  
від 17.08.2017 № 817/1147/17**

Суд зазначив, що рішення Комісії ДФС про відмову у реєстрації податкової накладної, має містити чітку та зрозумілу підставу для відмови у реєстрації. Також суд відзначив, що рішення Комісії ДФС про відмову у реєстрації податкових накладних є актом індивідуальної дії.

**Податок на прибуток**

**ІПК ДФС у Дніпропетровській обл.  
від 22.08.2017 № 1707/ІПК/04-36-12-32-20**

Зменшення фінансового результату, згідно з пп. 139.2.2 ПКУ, здійснюється лише на суму дебіторської заборгованості, яка відповідає ознакам пп. 14.1.11 ПКУ, чинним на дату її списання, незалежно від того, чи створено резерв сумнівних боргів за такою заборгованістю.

**ІПК ДФСУ від 29.08.2017  
№ 1752/6/99-99-15-02-02-15/ІПК**

Доходи нерезидента з джерелом їх походження з України у вигляді відсотків підлягають оподаткуванню відповідно до положень п. 141.4 ПКУ, незалежно від способу виплати даного доходу, в т.ч. шляхом зарахування в рахунок збільшення статутного капіталу або суми кредиту/позики.

**Податок на доходи фізичних осіб**

**ІПК ДФСУ від 21.08.2017  
№ 1696/6/99-99-13-02-03-15/ІПК**

Повернення коштів фізичній особі в розмірі 50% вартості оформлення картки у розумінні ПКУ слід розглядати як дохід у вигляді

додаткового блага або інший дохід, отриманий такою особою в залежності від особливостей документального оформлення банківських карток члену сім'ї VIP-клієнта.

**ІПК ДФС від 17.08.2017  
№ 1646/В/99-99-13-02-03-14/ІПК**

ДФС зазначила, що сума майнового внеску (нерухомого майна – квартири) платника податків – фізичної особи в статутний капітал юридичної особи – резидента не є об'єктом оподаткування ПДФО та ВЗ, незалежно від термінів перебування майна у власності такого платника.

**ІПК ДФС від 14.08.2017  
№ 1591/6/99-99-13-01-01-15/ІПК**

ДФС вкотре відмітила, що у формі 1-ДФ в графах «Загальна сума нарахованого доходу» та «Загальна сума виплаченого доходу» рядка «Військовий збір» необхідно вказувати інформацію про всі доходи, нараховані фізичним особам в тому числі ФОП, не залежно від того, оподатковуються такі доходи ВЗ чи ні.

**ІПК ДФС від 23.08.2017  
№ 1718/6/99-99-13-02-03-15/ІПК**

ДФС роз'яснила, що якщо юридична особа перераховує суму коштів за безвідсотковою поворотною допомогою зі свого рахунку на рахунок іншої фізичної особи, ніж зазначена у договорі, то така юридична особа має виконати функції податкового агента в частині ПДФО та ВЗ.

**ІПК ДФС від 23.08.2017  
№ 1719/6/99-99-13-02-03-15/ІПК**

ДФС зауважила, що дохід у вигляді дивідендів, нарахованих підприємством – платником єдиного податку з 01.01.2017 за періоду 2013 – 2016 рр., оподатковуються ПДФО за ставкою 9% і ВЗ за ставкою 1,5%.

**Державне регулювання  
Перевірки, контроль, штрафи**

**Наказ Міністерства фінансів України  
від 13.07.2017 № 629**

Затверджено форму Акта (довідки) про результати перевірки з питань дотримання

платником податків принципу «витягнутої руки» та Вимоги до його (її) складення, які використовуватимуть при оформленні результатів таких перевірок.

**Наказ Міністерства фінансів України  
від 21.07.2017 № 657**

Внесено зміни до Порядку оформлення результатів документальних перевірок дотримання законодавства України з питань державної митної справи, податкового, валютного та іншого законодавства платниками податків – юридичними особами та їх відокремленими підрозділами.

**Наказ Міністерства  
фінансів України  
від 21.07.2017 № 657**

Внесено зміни до Порядку оформлення результатів документальних перевірок дотримання законодавства України з питань державної митної справи, податкового, валютного та іншого законодавства платниками податків – юридичними особами та їх відокремленими підрозділами.

*Ліцензії, патенти, дозволи*

**Постанова Нацком.енергетики,  
ком.послуг від 22.03.2017 № 309**

Діють нові ліцензійні умови виробництва електроенергії, які містять вичерпний перелік документів, які подаються разом із заявою про отримання ліцензії, а також вимоги, умови і правила, обов'язкові для виконання при здійсненні ліцензованої діяльності.

**Галузі та сфери діяльності  
IT та телекомунікації**

**Указ Президента України  
від 30.08.2017 № 254/2017**

Уряд у тримісячний строк має врегулювати питання щодо заборони державним органам, та підприємствам закуповувати послуги з доступу до мережі Інтернет у операторів (провайдерів) телекомунікацій, у яких відсутні документи про підтвердження відповідності системи

захисту інформації встановленим вимогам у сфері захисту інформації.

**Фінансові послуги**

**Постанова НБУ  
від 22.08.2017 № 81**

НБУ скасував обмеження на отримання іноземної валюти фізособами з поточних і депозитних рахунків через каси і банкомати. Раніше один клієнт на добу міг отримати готівкові кошти в розмірі, що не перевищує 250 тис. грн в еквіваленті.

**Постанова НБУ  
від 17.08.2017 № 80**

Нацбанк удосконалив процедуру отримання ліцензії небанківськими фінансовими установами на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків.

**Постанова НБУ  
від 29.08.2017 № 82**

Змінено правила кредитування. НБУ дозволив банкам видавати кредити в гривні під заставу іноземної валюти на рахунках клієнтів. Раніше банкам було заборонено видавати такі кредити.

**Постанова НБУ  
від 31.08.2017 № 84**

НБУ змінено умови застосування заходів впливу до банків. Встановлено виключення в умовах введення НБУ особливого режиму контролю за діяльністю банку та призначення куратора банку, якому надано кредит для підтримки ліквідності. Підставою для введення особливого режиму контролю за діяльністю банку та призначення куратора не є фактотримання банком від НБУ кредиту для підтримки ліквідності за стандартними інструментами регулювання ліквідності банківської системи або наявність у банку такого кредиту.

*Будівництво*

**Постанова Кабміну  
від 30.08.2017 № 666**

Визнана такою, що втратила чинність постанова Кабінету Міністрів України від

27.04.2011 № 557 «Про затвердження Порядку віднесення об'єктів будівництва до IV і V категорій складності».

**Об'єкти правовідносин**

*Земля*

**Постанова КМУ  
від 23.08.2017 № 639**

З 01.09.2017 впроваджується система моніторингу для забезпечення прозорості земельних відносин. Відповідальними за проведення є Держгеокадастр та його територіальні органи. Зокрема, регулярному моніторингу підлягатимуть дані про склад земель, середній розмір земельних ділянок, кількість землевласників і землекористувачів, реєстрацію ділянок у Державному земкадастрі, кількість і площу ділянок, переданих в оренду, користування і власність громадян, суми нарахованих і сплачених платежів за користування землею та ін.

**Постанова КМУ  
від 23.08.2017 № 636**

Сільськогосподарські товаровиробники, які займаються вирощуванням перепелів, можуть отримувати бюджетну дотацію.

**Наказ Мінагрополітики  
від 28.07.2017 № 396**

Наказом затверджені форми кваліфікаційного свідоцтва оцінювача з експертної грошової оцінки земельних ділянок; посвідчення про підвищення кваліфікації оцінювача з експертної грошової оцінки земельних ділянок; свідоцтва про проходження навчання за програмою базової підготовки з експертної грошової оцінки земельних ділянок; витягу з Державного реєстру оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок.

**Наказ Мінагрополітики  
від 28.07.2017 № 392**

Наказом затверджений Порядок роботи Кваліфікаційної комісії, видачі та анулювання кваліфікаційного сертифіката інженера-землевпорядника та інженера-геодезиста, а також форми таких кваліфікаційних

свідоцтв; витягів з Державних реєстрів сертифікованих інженерів-землевпорядників, інженерів-геодезистів.

**Наказ Мінрегіонбуду  
від 31.07.2017 № 187**

Визнано таким, що втратив чинність, наказ Мінрегіонбуду від 28.01.2016 № 11 «Про питання сертифікації інженерів-землевпорядників та інженерів-геодезистів».

**Наказ Мінрегіонбуду  
від 10.08.2017 № 196**

Визнані такими, що втратили чинність, накази Мінрегіонбуду від 04.06.2015 № 125 «Про затвердження форм документів із підготовки оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок» та від 01.03.2016 № 46 «Про затвердження форми витягу з Державного реєстру оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок».

**Запитання – відповідь,  
розміщені на ЗІР в категорії 112.05**

Якщо платник подає звітну декларацію за нововідведені земельні ділянки або за новоукладеними договорами, при цьому за кодом місцевої ради за місцезнаходженням таких ділянок за КОАТУУ платником декларація не подавалася, то у звітній декларації заповнюється графа «починаючи з», у якій вказується число та місяць набуття права на землю. Якщо платник на поточний рік подав звітну декларацію, то при настанні факторів, що впливають на розмір зобов'язання з плати за землю чи виявленні помилок, платник має надати уточнюючу декларацію, у якій заповнює графу «з урахуванням уточнень з», тобто вказує число та місяць, коли відбулися зміни, що вплинули на розмір зобов'язання.

*Нерухомість*

**ІПК ДФСУ від 19.08.2017  
№ 1680/Е/99-99-13-03-01/ІПК**

Об'єкти незавершеного будівництва відповідно до статті 266 ПКУ не відносяться до об'єктів оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

## ЩОДЕННИК БЛОГЕРА \*

**Блог на сайті «Інтелектуальна власність»**

**Про автора:** Ірина Абдуліна, головний редактор журналу «Інтелектуальна власність в Україні», м. Київ

### *Чи зрушать з місця сферу ОКУ серпневі законопроекти?*

Напевно, серпень 2017 року увійде в історію створіння організаційної інфраструктури ОКУ як місяць надзвичайної правової активності народних депутатів України. Першим у Верховній Раді України був зареєстрований проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 7014. Автор законопроекту депутат Євген Рибчинський. А вже 17 серпня як гриби після дощу з'явилися у Верховній Раді України ще три законопроекти з урегулювання питань у сфері колективного управління авторськими та суміжними правами. Це проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування ОКУ № 7030 та проект Закону про колективне управління майновими авторськими та суміжними правами № 7029. Ініціаторами цих законопроектів є народні депутати України Іонова М.М., Кондратюк О.К., Геращенко І.В., Співаковський О.В., Княжицький М.Л., Гринів І.О., Галасюк В.В. Також зареєстровано альтернативний проект Закону про внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 7014-1, ініціатором цього законопроекту виступив народний депутат України Опанасенко О.В.

Останніми роками на різних міжнародних рівнях Україні закидають, що в нас занадто велика кількість ОКУ, тому в Україні потрібна ретельна реформа по їх скороченню. Водночас порівняно з даними досліджень в ЄС виходить інша картина: всього станом на 2012 рік в ЄС їх було більше 250, наприклад – у Франції близько 30 ОКУ. До речі, Директиви 2014/26/ЄС про ОКУ (далі – Директива) не передбачає заходів по їх зменшенню або врегулюванню

їх кількості. В Україні зараз 18 ОКУ, з них реально працюючих на ринку близько 12-14, при цьому 4 ОКУ-лідери збирають більше 90 % всіх зборів, то про яке зменшення ОКУ може йти мова?

Наші проблеми лежать у площині законодавства, а точніше його розуміння та виконання. Українські ОКУ діють відповідно до чинного Закону України «Про авторське право і суміжні права» та низки підзаконних актів. За останні роки деякі з цих підзаконних актів у судовому порядку були скасовані. Це сталося тому, що законодавство сфери не розвивалося і, з часом, увійшло у протиріччя з загальним законодавством країни. Призвело це до остаточного хаосу у діяльності ОКУ та унеможливило державний контроль за розподілом авторської винагороди авторам та іншим правовласникам.

Що намагаються врегулювати запропоновані проекти законів?

У своїх пояснювальних записках всі вони анонсують подальші суттєві зміни у діяльності ОКУ та декларують, що прийняті законопроекти нададуть можливість працюючим ОКУ підвищити розмір загальних сум зборів авторської винагороди за використання об'єктів авторських та суміжних прав в Україні. Запропоновані зміни в усіх законопроектах, наголошують їх автори, на користь авторів, виконавців та інших правовласників. Також ці законопроекти обов'язково забезпечать прозорість діяльності ОКУ тому що імплементують положення Директиви.

На наш погляд, якщо охарактеризувати ці законопроекти загалом, то всі вони, за умови їх прийняття, не вирішать тих накопичених роками проблем, які були результатом бездіяльності як органів виконавчої влади, так і народних депутатів України. Іноді здається, що хтось вдало керує цією бездіяльністю.

---

\* Збережено стиль і граматику оригіналу



Тільки з'являються будь-які слушні пропозиції по врегулюванню цього безладу, виникає якась сила, яка все руйнує. Знову треба все відновлювати з початку, з нуля. Поки розбираються, обговорюють, домовляються, узгоджують тексти законопроектів – йде час, який працює на користь тих, хто керує цим безладом, а скільки грошей утекає???

Що ж міститься у сьогоднішніх законопроектах?

Законопроект № 7014, перш за все, має на меті утримати у керма родину Рибчинських, які давно ДО УААСП тримають міцно, їх цікавить вчасна винагорода за їх творчий продукт і їх послуги як драйверів Авторської ради при ДО УААСП. Тому законопроект передусім передбачає запровадження діяльності лише в одній ОКУ у сфері музичних творів на базі ДО УААСП, оскільки серед усіх ОКУ лише ДО УААСП є постійним і повноважним членом CISAC.

У законопроекті №7014 прописані раніше відпрацьовані фінансові схеми ДО УААСП з посиланням на приписи Директиви. Маніпуляція в тому, що законопроект №7014 передбачає систему розподілу та виплат між ОКУ зі строками через 9 місяців після спливу інших встановлених строків, а в Директиві, якщо брати до уваги її контекст, ця схема прописана для розрахунків ОКУ з ОКУ-нерезидентами. Автор «помилився»: немає у європейському досвіді ОКУ такої української схеми, як тримати авторські гроші резидентів на депозитах в інтересах керівництва ОКУ.

Чого вартують норми законопроекту про необхідність затвердження Уста-новою, в нашому варіанті Мінеконом-розвитку, тарифів на суми зборів автор-ської винагороди, а також призначення на посаду в інші ОКУ, ніж ДО УААСП керівника та втручання в організацію загальних зборів організації. Автор проекту не переймається тим, що таких повноважень у компетенції Мінеконом-розвитку немає.

Здивував розділ законопроекту прикінцевих положень, в якому проігнороване трудове законодавство України. Не склалося у автора ознайомитися з діючим Законом України «Про громадські об'єднання», він винайшов інші

принципи роботи громадського об'єднання, незважаючи на те, що це компетенція Мінюсту України.

Незрозуміло, як буде виконана норма у законопроекті №7014 і, до речі, присутня у альтернативному законопроекті № 7014-1, про роздержавлення ДО УААСП. Аналіз усіх законопроектів переконує, що правового рішення цієї проблеми просто не існує. З огляду на зміст Директиви в частині вимог щодо правового статусу ОКУ, стає зрозумілим, що «маятник» роздержавлення ДО УААСПу штучно «розгойдано» зацікавленими особами.

Альтернативний законопроект №7014-1 вразив своєю односторонністю – все відбувається навколо відносин у сфері колективного управління автор-ськими правами у музичній сфері, навколо ДО УААСП і «священної корови» –керівника ДО УААСП. Але є й родзинка: законопроект вирізняється з низки інших у частині узурпації всіх прав автора на користь ОКУ – автор позбавляється прав щодо використання свого твору, навіть коли йдеться про дозвіл на використання з некомерційною метою. Ця правова норма не відповідає європейським принципам. Відповідно до частини третьої ст. 5 Директиви: «Правообладатели имеют право на свое усмотрение выдавать разрешения на некоммерческое использование любых прав, категорий, правил и типов произведений и иных охраняемых объектов».

Щодо законопроектів №7029 та № 7030, то відчувається що автори текстів – досвідчені юристи, і сферу функціонування ОКУ намагалися вивчити ретельно. Але професійне середовище відчуло у цих авторів відсутність практичного досвіду сфери. Додатково, на наш погляд, некоректно виписані норми щодо критеріїв визначення уповноваженої ОКУ та наділення конкурсної комісії абстрактними оціночними повноваженнями корупційного характеру тощо. Зокрема, зміст законопроекту №7029 свідчить, що автори мають на меті скасувати розроблену свого часу Міністерством культури України постанову КМУ від 18.01.2003 року № 71 «Про затвердження розміру, порядку та умов

виплати винагороди (роялті) за комерційне використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконань». Проте відомо, що на даний час однією з найбільших проблем у діяльності ОКУ є шалений демпінг у зборі з ринку як авторської винагороди, так і винагороди виконавців та виробників фонограм, який влаштували не контрольовані так звані «правовласники» разом з окремими ОКУ. Тому скасування цієї постанови сьогодні фактично узаконить демпінг.

Є ще одне, що об'єднує усі серпневі законопроекти. Це – перезавантаження системи на рівні «до основанья, а затем» шляхом анулювання наявних свідоцтв ОКУ. Чи є в цьому сенс?

Які умови «перезавантаження» пропонуються? Законопроект №7014 взагалі залишає чинну норму ставити протягом 30 днів на облік в Установі зареєстровану відповідно юридичну особу (інакше кажучи – кого попало). Інші законопроекти передбачають умови з надання пакету документів типу наявності розрахункового рахунку, веб-сайту, орендованого приміщення, грамотних працівників, чинного каталогу творів та подібне у такому ж ключі. Отже, за усіма законо-проектами свідоцтво ОКУ не отримає лише лінивий.

Хто ж реально подасть заявку на новий облік ОКУ? Враховуючи, що на сьогодні ринок користувачів-платників переважно охоплено, неохопленого ринку правовласників практично не залишилося. Схоже, що у першу чергу придуть ті ж самі суб'єкти. А відбирати їх будуть формально не за фактичними результатами діяльності, а за вимогами конкурсу. Може хтось не пройде, а хтось «нульовий» пройде, бо законопроекти передбачають охоплення нових ареалів користувачів-платників і цим «нульовим» обов'язково поталанить.

Насправді ж, усі будуть боротися за другу акредитацію – статус розширеного і/або обов'язкового збору винагороди, бо це і є справжня специфічна функція ОКУ – право збирати винагороду «за того парня» під власну перед «парнем» відповідальність.

А що буде з тими ОКУ, які такої акредитації не отримають? Згідно з законопроектами №7014-1 та №7029, але передусім глави 68 ЦК, вони залишаться на ринку збору винагороди повіреними, тобто підуть «у тінь» й надалі будуть демпінгувати без будь-яких зобов'язань звітності, хоча Директива рекомендує й на них поширювати зобов'язання. Але у законопроектах цього немає. Навіщо робити переакредитацію ОКУ? Зрозуміти важко!!!

Чи зрушать з місця сферу ОКУ серпневі законопроекти?

Загалом, жоден з законопроектів не містить дієвих норм щодо забезпечення прозорої діяльності ОКУ. З нашої точки зору, під прозорість треба підводити увесь спектр господарської діяльності ОКУ. Так, запропоновані законопроекти не врегульовують проблемну фінансову складову і, як наслідок, неможливість отримати фактичну статистику збору, розподілу та виплати авторської винагороди в Україні. Законопроекти не унеможливають хибну практику ОКУ використовувати підрядні організації, або запускати фінансові «каруселі». Це явище існує, його треба знищити на законодавчому рівні, проте Господар-ський та Податковий кодекси не забороняють цього ОКУ, а автори законопроектів цей факт ігнорують. За результатами такої діяльності ОКУ половина зібраних роялті залишається у контрольованих ними посередників. Це лише на цій схемі, а є ще й інші, прозорість таких ОКУ виглядає ефемерною.

До інших схем сміливо можна віднести безвідповідально переписану в усіх законопроектах норму про визначення витрат ОКУ, а саме: «Винагорода за управління, що встановлюється ОКУ, не повинна перевищувати обґрунтовані витрати на управління правами». І, це при тому, що є опубліковані майже двадцять років тому у монографії «Інтелектуальна власність» (під редакцією В.С. Дроб'язка) рекомендації СІЗАК, згідно з якими такі витрати не повинні перевищувати на початку діяльності ОКУ 30%.

Цілком непрозорим може бути зміст договорів з авторами, користувачами та



іншими ОКУ. З огляду на те, що ніхто ніколи не досліджував, якими мають бути типові договори сучасних ОКУ, зрозуміло, що на перших кроках перереєстровані згідно з будь-яким з законопроектів ОКУ нічого нового не винайдуть. Було б правильно істотні умови цих договорів унормувати, включаючи зазначену вище межу витратної частини, але автори законопроектів цієї галузевої специфіки не врахували.

Апогеєм української прозорості можна назвати ст.16 у законопроекті №7029 «Звільнення користувача від обов'язку надання звітів ОКУ про використання ... допускається у випадку досягнення ним відповідних домовленостей з цією організацією, за умов, якщо ОКУ візьме на себе відповідальність за здійснення справедливого розподілу зібраної винагороди без звіту користувача». Тут немає коментарів, бо у чинному законі ця норма виглядає так: «Особи, які використовують твори, виконання, програми мовлення, примірники фонограм (відеограм), зобов'язані надавати ОКУ точний перелік використаних творів, виконань, примірників фонограм (відеограм), програм мовлення разом з документально підтвердженими даними про одержані прибутки від їх використання та повинні виплачувати ОКУ винагороду в передбачений термін і в обумовленому розмірі».

Як наслідок, рамкові приписи Директиви без необхідного змістовного наповнення перекочували у законопроекти. Норми є, а відповідальності немає.

А якою є перспектива запропонованої усіма законопроектами прозорості, якщо той чи інший з них стане складовою чинного законодавства? Нам здається, що відповідь на це риторичне запитання можна було б отримати вже сьогодні у процесі ділової гри між адвокатами піратських ОКУ з одного боку та суддями – з другого.

Щось підказує, що судді програють... (<http://intelvlas.com.ua/blog/i-abdulina/chy-zrushat-z-miscya-sferu-oku-serpnevi-zakonoproekty>). – 2017. – 06.09).

\*\*\*

### **Блог на сайті «День.ua»**

**Про автора:** Юлія Тищенко, політичний аналітик, Український незалежний центр політичних досліджень

### ***Три проекти змін виборчих правил***

Чи стануть «відкриті списки» частиною українських демократичних реформ?

Олігархічна політика є основним гальмом розвитку України. Наче пирій, вона розростається вусібіч, руйнуючи своїми пагонами різні культури. Олігархат захоплює державу, оплутуючи її неформальними зв'язками, насаджуючи повсюдно «потрібних» людей, які схвалюватимуть «потрібні» рішення, трактуватимуть у «потрібний» спосіб інформацію, правуватимуть «потрібним» річищем. У політиці метастази олігархату – контроль над виборами.

Олігархат пануватиме в Україні, визискуючи з виборів, доти, доки справу не візьме в свої руки сам виборець. І якщо виборець не схаменеться зараз, то на наступних виборах до Верховної Ради, які мають відбутися 2019 року, суспільство отримає в парламенті чергову порцію олігархічних ставлеників, розбавлених для привабливості «новими обличчями» та нескінченними дискусіями про зняття недоторканності.

«Відкриті списки» – маленький крок до великих змін

Про це завжди боляче говорити. Та коли Небесна Сотня склала голови, захищаючи право співвітчизників на гідне життя, здавалося, старі правила, зокрема й щодо відбору представників суспільства до органів влади, мають бути зниженими назавжди.

За три роки вдалося досягти багато чого. І хоча зміна правил відбору суддів, державних посадовців, створення незалежних інституцій для протидії корупції, організація нових антикорупційних структур та чимало інших реформаторських кроків наразі ще не змінили ситуацію докорінно, – вони все-таки обнадіюють. Одна лише олігархічна фортеця залишається добре укріпленою, захищеною від реформаторського наступу, що добре видно,

зокрема, на прикладі чинної досі старої системи виборів до парламенту.

Хоча у плані роботи Верховної Ради є три законопроекти, які можуть так чи інакше змінити чинну виборчу систему, серед оголошених пріоритетів на осінню сесію реформа виборчої системи не прозвучала. І це пригнічує.

Які існують законопроекти?

Перший, автор якого – Юрій Мірошниченко, фракція Партії регіонів (законопроект за № 1068), передбачає повернення до суто пропорційної виборчої системи, яку було застосовано у 2006 і 2007 роках. Всі кандидати висуваються списком від партій або блоків партій, а виборець своїм голосом підтримує весь список. Депутатами стають стільки відсотків представників списку, скільки відсотків голосів виборців збере список. Мінімальний бар'єр, згідно з цим законопроектом, – чи то 1%, чи то 3%. Автори у «висоті» прохідного бар'єра не впевнені, бо в різних частинах тексту законопроекту пропонують різні. Хто саме стане депутатом – визначається за порядком розміщення кандидатів у списку. Отже, відкритих списків пропозиція не містить.

Другий законопроект – від фракції партії «Батьківщина» (№ 1068-1). Він базується на ідеї пропорційної виборчої системи з п'ятивідсотковим бар'єром. Партії (блоки партій не допускаються) формують свій загальнодержавний список кількістю від 100 до 450 кандидатів. За нього пропонується голосувати у 450 територіальних виборчих округах. Уже на цьому етапі ясно, що про регіональні округи і голосування за відкритими списками не йдеться, адже неможливо кожен із 450 округів забезпечити списками кандидатів. Автори законопроекту свідомі цього. Вони зазначають, що в цих 450 округах може бути «закріплено» кандидата. Але такого «закріпленого» кандидата може і не виявитися, бо кандидатів може бути від 100 до 450. У будь-якому разі, виборець голосує тільки за партію. А от з питанням, хто саме із її списку стане депутатом, визначається сама партія після того, як ЦВК оголосить кількість зарахованих їй мандатів. Таким чином, перші

десять осіб списку проходять до Верховної Ради гарантовано, а доля решти претендентів вирішується партією вже після виборів.

Отже, запропонована «Батьківщиною» система виборів належить до пропорційних із закритими списками, а не до пропорційних із відкритими списками. Крім того, процедури встановлення результатів виборів далекі від демократичних стандартів.

Загалом ситуація може скластися таким чином, що до виборів 2019 року залишиться і чинна система. У такому разі виборці опиняться перед знайомим набором рішень: пропозиції прямого підкупу для найбільш масового виборця в одномандатних округах і закриті набори кандидатів у багатомандатному окрузі. Чи справді така система забезпечує вільний вибір та чесні вибори? Чекаємо на відповідь від законодавців уже цієї осені

Останній із законопроектів – № 1068-2 (внесений низкою депутатів, зокрема Віктором Чумаком, Леонідом Ємцем та ін.) – передбачає, що кожна партія (про блоки партій не йдеться) формує свій загальний список, а також розподіляє цих же кандидатів по 27 регіональних списках. У кожному із цих регіональних списків запропоновано представити не менше ніж п'ять кандидатів. Виборці голосуватимуть за одного кандидата із регіонального списку однієї партії у своєму виборчому регіоні (або, за бажанням, можуть підтримати список у цілому. У такому разі вважатиметься, що виборець погоджується з тим порядком, у якому партія висуває кандидатів, і не надає переваг якомусь конкретному кандидату). 450 мандатів розподіляються між партіями, які набрали 3% і більше голосів виборців.

Хто саме стане депутатом, визначається у два етапи. Спочатку потрібно встановити, кому із кандидатів у регіональних списках партій дістанеться мандат. Для цього потрібно встановити, скільки голосів виборців припадає на один мандат. Отож усі голоси, віддані за всі партії, які подолали виборчий бар'єр, діляться на 450. Знаючи, скільки голосів «коштує» один мандат у всій країні, можна встановити, скільки мандатів припадає на кожен регіональний список партії. Це досягається діленням кількості

голосів за список партії в регіоні на виборчу квоту («вартість» одного мандата). Після того як буде визначено, скільки кандидатів і хто саме отримає мандати на основі виборчої квоти, нерозподілені в округах місця партії розподіляться на рівні загальнодержавного списку за порядком розміщення кандидатів.

Особливістю зазначеного законопроекту є те, що кількість мандатів, яка розподілятиметься в кожному з округів, залежатиме від рівня явки виборців у регіоні.

Згадані вище три законопроекти містять ще чимало нюансів, які стосуються організації виборів, – втім, важливо знати, наскільки можуть змінитися правила виборів, якщо Рада проголосує за який-небудь із них. Очевидно, що лише один із варіантів змін дає змогу виборцю проголосувати за конкретного кандидата зі списку партії, надавши підтримку саме йому.

Загалом ситуація може скластися таким чином, що до виборів 2019 року залишиться і чинна система. У такому разі виборці опиняться перед знайомим набором рішень: пропозиції прямого підкупу для найбільш масового виборця в одномандатних округах і закриті набори кандидатів у багатомандатному окрузі. Чи справді така система забезпечує вільний вибір та чесні вибори? Чекаємо на відповідь від законодавців уже цієї осені.

Проект «Громадська підтримка реформування законодавства для парламентських виборів» реалізується УНЦПД за сприяння ЦЕДЕМ та фінансової підтримки Європейської комісії в Україні (<http://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/try-proekty-zmin-vyborchyh-pravyl>). – 2017. – 13.09).

\*\*\*

### **Блог на сайті «LB.ua»**

**Про автора:** Ольга Богомолец, глава парламентського комітета по вопросам здравоохранения, советник президента по гуманитарным вопросам

### ***Зловісний експеримент над українцями не повинен відбутися***

Мільйони українців найближчим часом можуть залишитись без високоспеціалізованої медичної допомоги. У випадку прийняття парламентом антиукраїнського законопроекту, гучно названого

«медичною реформою», хронічно та важко хворі люди будуть позбавлені безкоштовного потрапляння в лікарні і лікування, яке до цього їм хоча б частково забезпечувала держава.

Тепер, щоб отримати безкоштовні високоспеціалізовані медичні послуги, їм доведеться місяцями чекати на консультації профільних фахівців або чекати потрапляння до реанімації – саме там, згідно нових правил, держава буде зобов'язана надати їм безоплатну допомогу.

А везти в цю реанімацію їх буде вже не швидко допомога, а «медичне таксі» з парамедиком, адже лікарів в швидких скоро не залишиться.

Це – цинічний та спланований геноцид українців, яких хочуть змусити продавати останнє майно, щоб не померти та продовжити собі чи своїм дітям життя.

Я буду продовжувати боротися, щоб не допустити прийняття цього антиукраїнського законопроекту. Держава має забезпечувати безоплатне лікування всіх своїх громадян, незалежно від того, є в них гроші, чи немає. Інакше вона не держава!

Справжня реформа і законопроекти – 2409 і 7065 – про державні гарантії і про введення обов'язкового медичного страхування – знаходяться у Верховній Раді. Вони передбачають рівний доступ громадян до медичних послуг і прозору систему фінансування медицини.

Подібні системи діють в багатьох розвинених країнах світу, і я буду добиватися реальної реформи охорони здоров'я.

Кожен має право на медичну допомогу. Кожен має право на життя! ([https://lb.ua/blog/bogomolec\\_olha/376592\\_zlovisniy\\_eksperiment\\_nad.html](https://lb.ua/blog/bogomolec_olha/376592_zlovisniy_eksperiment_nad.html)). 2017. – 15.09).

\*\*\*

### **Блог на сайті «Інформатор»**

**Про автора:** Ольга Богомолец, народний депутат, голова Комітету з питань охорони здоров'я, Заслужений лікар України, громадський діяч

### ***Українців хочуть ошукати на мільярди гривень***

“Медична реформа”, яку просуває МОЗ, є банальною ширмою для монополізації грошових потоків.

У громад і людей заберуть майже 100 мільярдів гривень медичних субвенцій та віддадуть їх до рук кількох чиновників новоствореної агенції здоров'я. Цю просту схему зрозуміє кожен, хто прочитає текст «реформаторського» законопроекту 6327.

Заради отримання контролю над таким грошовим потоком влада кидає мільйони хворих напризволяще і позбавляє громади можливості нести відповідальність за життя людей.

Безоплатно тепер можна буде поміряти тиск і температуру на прийомі у сімейного лікаря, проїхатися на « медичному таксі» в супроводі парамедика, потрапити до реанімації та провести кілька днів перед смертю на ліжку в хоспісі.

Головна мета псевдореформи від МОЗ – змусити людей віддати останні копійки за лікування важких та хронічних хвороб. Адже держава більше не хоче надавати людям доступ до спеціалізованих лікарень і високопрофесійної медичної допомоги. Це дикий, печерний капіталізм, де виживуть лише найбагатші..

Чиновникам МОЗу і деяким депутатам парламенту вкрай важливо прощтовхнути цей законопроект і сконцентрувати в своїх руках ці кошти. Але їм зовсім нецікаво забезпечити народ України сироваткою від правцю, дифтерії і ботулізму, смертність від яких невтомно і страшно зростає...

Чиновникам МОЗу нецікаво забезпечувати новонароджених вакцинами для щеплень, не горить їм і лікування онкохворих дітей..

За 2017 рік з виділених державою 6 млрд гривень здійснена закупівля 0 медикаментів!

Команда МОЗу не намагається і затвердити модель розрахунку вартості медичної послуги і порахувати, на що у держави вистачає коштів, а на що ні.

Вони так і не зібралися оприлюднити гарантований державою пакет безоплатних для людей високоспеціалізованих медичних послуг.

Їм байдуже все, крім тих 100 мільярдів, які вони отримають після прийняття їхнього законопроекту.

І вся ця вакханалія відбувається під прикриттям слів “реформа”, “європейські стандарти”, “світові норми”.

Покажіть адресу, де у Європі люди так кинуті напризволяще?

Нам нахабно брешуть, користуючись необізнаністю багатьох у нюансах системи охорони здоров'я. Це – не реформа, це – обмеження більшості у доступі до лікування.

Нема грошей на лікування? Помирай або позичай – в чому ж тоді реформа?

Справжні європейські стандарти та впровадження медичного страхування – передбачені у законопроектах 2409а про засади державної політики в охороні здоров'я та законі 7065 про відповідальність держави перед людьми.

Але вони неvigідні шахраям, що прикриваються “реформами”, тому про реальні закони з реформування медицини – чиновники мовчать. Натомість вони розгорнули широкомасштабну кампанію з дискредитації всіх, хто має сміливість виступити проти цієї «афери століття».

Але, на щастя, в Україні є люди, які розуміють, що відбувається, і готові боротися проти злочинних ініціатив різного штибу аферистів.

Тисячі лікарів і простих людей з усіх куточків України зверталися і звертаються до мене з проханням не допустити злочинної “ медичної реформи”. І я зроблю все, щоб ті, хто не прочитали законопроект МОЗу – зрозуміли його хибну сутність.

Замість антинародного законопроекту МОЗу має бути впроваджена реальна реформа і система обов'язкового медичного страхування, як це прийнято у цивілізованих країнах.

І якщо ми всі об'єднаємося навколо справжньої європейської реформи – нам вдасться відстояти залишки тієї медицини, які ще залишилися. І збудувати систему, де кожен буде мати право на медичну допомогу, на здоров'я і на життя.

Зі свого боку я жорстко наполягатиму на включенні до порядку денного сесії законів 2409а і 7065, які підтримуються не тільки експертами, лікарями та науковими колами



в Україні, але й медичними профспілками і громадами міст України! (<https://www.obozrevatel.com/politics/ukraintsv-hochut-oshukati-na-milyardi-griven.htm>). – 2017. – 16.09).

\*\*\*

**Блог на сайті «Цензор.НЕТ»**

**Про автора:** Роман Семенуха, народний депутат, «Самопоміч»

**Стосується кожного: яким стане пенсійне забезпечення України?**

1 жовтня 2017 року – точка відліку, від якої український Уряд планує запуск важливішого соціального проекту – пенсійної реформи. Яким чином зміниться життя українців вже за два тижні, залежатиме від фінального голосування Ради щодо запропонованих депутатами поправок. Перші висновки, що базуються на головних питаннях, згідно з існуючим законопроектом № 6614, можна зробити вже сьогодні.

Питання № 1. Це реформа? Це – законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій. Не комплекс заходів, направлений на зміну всіх складових пенсійної системи. Не актуарні розрахунки щодо виведення з кризи бюджету ПФУ та переходу на нові рівні пенсійного забезпечення. Відсутнє впровадження накопичувального рівня. Є окремі депутатські ініціативи. Ключові вимоги, виконання яких має гарантувати пенсійна реформа: поетапне скорочення дефіциту ПФУ і забезпечення гідної пенсії українцям в середньостроковій та довгостроковій перспективі. Висновок очевидний: це не реформа.

Питання № 2. Яким буде підвищення? Назва законопроекту «про підвищення пенсій» не в повній мірі відповідає дійсності. Підвищення відбудеться для 5,5 мільйонів наявних пенсіонерів. Процедура перерахунку буде проведена для всіх, але більш-менш суттєве збільшення заплановане менше ніж для 50% пенсіонерів. На цьому функціонал підвищення у законопроекті закінчується. Починається його обернено пропорційна дія для тих, хто

виходить на пенсію після набрання цим законом чинності.

Пенсія для осіб-платників ЄСВ обчислюється згідно з встановленою формулою, в якій присутні два важливих коефіцієнти, що впливають на її кінцевий розмір. Це – коефіцієнт середньої заробітної плати по країні за останні три роки та вартість 1 року страхового стажу. Відповідно до законопроекту № 6614, коефіцієнт середньої заробітної плати по країні буде на найближчі три роки зафіксований на позначці 3764 гривні. Цей коефіцієнт відповідає показникам 2015 року, коли річний показник фіксувався на рівні 3661, 41 грн.

Фактично середня заробітна плата буде зростати, але для обчислювання пенсій законодавчо закріпиться саме ця цифра. Вартість 1 року страхового стажу буде знижено з 1,35 (за чинним законодавством) до 1. Мовою реальних грошей це означає, що для пенсіонерів із різними вхідними даними (кількість страхового стажу, коефіцієнт індивідуальної заробітної плати, тощо) це коштуватиме від 0 до 1000 гривень щомісяця. Таким чином відбудеться часткове утримання бюджету ПФУ від подальшого дефіциту.

Питання № 3. Чи будуть позитивні зміни? Об'єктивно – так. До таких змін належать відміна оподаткування для працюючих пенсіонерів. Ганебну помилку Уряду Яценюка буде виправлено. Внесенням депутатських правок були виправлені і деякі помилки урядового законопроекту. Частково буде знято навантаження з бюджету ПФУ – частина соціальних виплат буде перекладена на окрему статтю бюджету. Відбулась значна уніфікація законодавства. На вимогу фракції «Об'єднання «Самопоміч» були враховані наступні норми:

- прибрано підвищений ЄСВ для підприємств зі шкідливими умовами виробництва;
- влада врахувала вимоги «Самопоміч» до встановлення строків проведення аудиту ПФУ,
- у законопроекті були відображені пропозиції фракції щодо створення єдиного національного реєстру одержувачів пенсій та соціальних виплат.

Питання № 4. Чи будуть негативні зміни? Наявний дефіцит бюджету Пенсійного фонду

України є тим чинником, що тягне за собою і негативні зміни. Наприклад, підвищення пенсійного віку. Уряд не говорить про це відкрито, називає процес «підвищенням страхового стажу», але явище має місце. З моменту набуття чинності законом, особа отримує право виходу на пенсію у 60 років за наявності 25-35 (для жінок – 30) -річного страхового стажу, у 63 – зі стажем 15-25 років, після 65 – з 15-річним стажем. Чи прослідковується тут підвищення пенсійного віку у порівнянні з чинним законодавством, коли особа має право виходу на пенсію у 60? Так. Ймовірно, Уряд займається підміною понять, тому що не працює у форматі компенсаційної основи. Тобто, якщо у частини пенсіонерів (не всі залишаються без необхідного стажу на момент настання 60-річного віку, перша група ризику – люди, що мають десятиріччя неофіційної трудової біографії у 90-х) забирається можливість виходу на пенсію у 60 років, їм з боку держави мають бути запропоновані певні соціальні програми, пільги та послуги. Так в світі будуються реформи.

У країнах Європи люди виходять на пенсію пізніше українців. В середньому у 63 – 67 років. Це обґрунтована норма, адже треба звернути увагу на середню тривалість життя європейців та умови, в яких вони проживають. Середня тривалість життя українського чоловіка – 64 роки. Загалом в Україні кількість чоловіків трохи перевищує 20 мільйонів, при цьому чоловіків, старших за 65 років – всього 2,3 мільйони.

Проблема нестачі страхового стажу корегується законом. Відповідно до чинного законодавства особа має право зробити разовий внесок, що покриє сплату ЄСВ за дворічний період. Тобто 2 роки стажу можна докупити. Урядовий законопроект № 6614 пропонує дві негативних норми: необґрунтоване збільшення вартості купівлі стажу та неврахування придбаного за одноразовий внесок періоду при обчисленні мінімальної пенсії при 35-річному (для жінок – 30-річному) стажі. Ця норма є дискримінаційною, адже закон

дозволяє докупити стаж, але не дозволятиме використати його в повній мірі.

Такі впровадження хоч і вплинуть на зменшення фіскального розриву, але не в значній мірі. Додаткових фінансових джерел для скорочення дефіциту бюджету ПФУ законопроект не передбачає. Взагалі, вищевказані норми суперечать положенням солідарної системи, яка в першу чергу має бути гарантом справедливості.

Питання № 5. Що ще можна змінити? Наразі Верховна Рада України має прийняти остаточне рішення щодо запропонованого урядового законопроекту про підвищення пенсій. На поточний момент Комітетом Верховної Ради України з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення було відхилено багато депутатських правок, спрямованих на виправлення недоліків законопроекту № 6614. Але на голосуванні ми наполягатимемо на їх врахуванні. Зокрема важливо обстояти наші наступні пропозиції:

- скасування змін чинного законодавства щодо підвищення страхового стажу;
- скасування ініціативи щодо зменшення величини оцінки 1 року страхового стажу;
- виключення з законопроекту норми про підвищення вартості покупки страхового стажу і положення про ігнорування купленого страхового стажу при обчислюванні мінімальної пенсії;
- збереження спеціального порядку призначення пенсій для осіб-працівників підприємств зі шкідливими умовами праці;
- відновлення прав жінок, що достроково вийшли на пенсію, на перерахунок їх пенсії за настанням їх офіційного пенсійного віку – 60 років;
- встановлення для підприємств з різним штатом індивідуальних умов щодо квотування на працевлаштування осіб передпенсійного віку (несправедливо вимагати один і той же відсоток працевлаштованих людей передпенсійного віку від малого та великого підприємства) ([https://censor.net.ua/blogs/7053/stosutsya\\_kojnogo\\_yakim\\_stane\\_pensyine\\_zabezpechennya\\_ukrani](https://censor.net.ua/blogs/7053/stosutsya_kojnogo_yakim_stane_pensyine_zabezpechennya_ukrani)). – 2017. – 18.09).



\*\*\*

## Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Георгий Цвях

### *Он виноват лишь тем, что кто-то хочет кушать. Кто «заказал» «Темп-3000»?*

История эта началась в июле 2014 года, когда Верховная рада Украины приняла Закон «Про внесення зміни до Податкового кодексу України щодо спеціальних засобів індивідуального захисту та лікарських засобів», который в первую и основную очередь касался именно импортеров средств индивидуальной бронезащиты (СИБ), а их, как помните очень не хватало в тот момент на фронте. Часть этого нормативного акта, в разделе, касающегося бронезащиты, следует привести полностью:

1. Підрозділ 2 розділу ХХ «Прикінцеві положення» Податкового кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., №№ 13-17, ст. 112) доповнити пунктом 32 такого змісту:

«32. Тимчасово, на період проведення антитерористичної операції та/або запровадження воєнного стану відповідно до законодавства, звільняються від оподаткування податком на додану вартість операції з ввезення на митну територію України та постачання на митній території України:

спеціальних засобів індивідуального захисту (каска, виготовлені відповідно до військових стандартів або технічних умов, чи їх еквіваленти та спеціально призначені для них компоненти (тобто підшоломи, амортизатори), що класифікуються у товарній підкатегорії 6506 10 80 00 згідно з УКТ ЗЕД, бронезилети, що класифікуються у товарній підкатегорії 6211 43 90 00 згідно з УКТ ЗЕД), виготовлених відповідно до військових стандартів або військових умов для потреб правоохоронних органів, Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, інших суб'єктів, що здійснюють боротьбу з тероризмом відповідно до закону; ниток для виготовлення бронезилетів, що класифікуються у товарних підкатегоріях 5402 11 00 00 та 5407 10 00 00 згідно з УКТ ЗЕД; тканин (матеріалів) для виготовлення

бронезилетів, що класифікуються у товарних підкатегоріях 3920 10 89 90, 3921 90 60 00, 5603 14 10 00, 6914 90 00 00 згідно з УКТ ЗЕД;

Наверное, не нужно быть выпускником юрфака, чтобы понять, что в данном Законе об отечественном производителе вспомнили, лишь разрешив ему закупать без НДС за границей только часть комплектующих, забыв о, собственно, готовом изделии, произведенном на территории Украины.

Некую политико-экономическую составляющую столь быстрого принятия этого закона поясняет тот факт, что синхронно с вступлением его в силу, буквально сразу начала свою деятельность по поставкам импортных СИБ фирма, принадлежащая одной из промышленно-финансовых групп.

Украинские же производители ждали решения своей доли аж до 28 октября 2014 года, когда ГФС наконец выдала пояснение в котором вдруг, в отличие от Закона, появилось словосочетание «та виготовлених на митній території України», что и дало «зеленый свет» отмене НДС на эту группу товаров, изготовленных в Украине.

Однако ни содержание июльского (2014г.) Закона, ни дата выхода пояснений ГФС уже не имели значения, когда войска были насыщены бронезилетами, касками и создан их резерв, а линия фронта относительно стабилизировалась.

Вот тут-то на арену и выдвинулись представители ГПУ, внезапно узревшие правонарушение в учете НДС в цене бронезилетов и касок, изготовленных на территории Украины. Открыв уголовное дело на сотрудников МО Украины, работники прокуратуры начали «измором» добывать нужные им «доказательства», не учитывая никоим образом результаты экспертиз и многочисленные свидетельства, трактующие ситуацию в пользу военных и компании-производителя. Процесс «добычи» этот затянулся на годы и тысячи страниц «дела», в котором можно обнаружить самые невообразимые комбинации креатива от отдельных сотрудников ГПУ.

Надо сказать, что первые несколько попыток придать криминальный окрас деятельности

НПО «Темп-3000» со стороны ГПУ потерпели сокрушительное поражение. Так, заказав экспертизу (за наши с вами налоги) в Киевском научно-исследовательском институте судебных экспертиз (заключение от 31.10.2016), прокуратура получила четкие и ясные «нет» на все поставленные экспертам вопросы.

Такие обстоятельства сотрудников прокуратуры не устроили. Ведь не даром по их инициативе на предприятии было проведено три внеплановые налоговые проверки, что не предусмотрено никакими нормами действующего законодательства. По их результатам налоговых проверок, фактов сокрытия НДС со стороны компании не был установлен, наоборот – при третьей проверке представители ГФС обнаружили переплату НДС на 4,7 млн грн.

Выставить цену с НДС = его украсть? Версия Генпрокуратуры.

Не так давно Генеральная прокуратура через ведомственную пресс-службу победно отрапортовала перед налогоплательщиками о передаче в суд «громкого» дела против должностных лиц оборонного ведомства нашей страны и руководителей одной из компаний – поставщиков Министерства обороны. По утверждению представителей Генпрокуратуры, им удалось найти доказательства вины вышеупомянутых граждан в присвоении ни много ни мало, 32,6 млн гривен, уплаченного военными НДС. Само по себе заявление не вызвало большого ажиотажа, поскольку столь яркие выступления звучали и в 2014, и в 2015, и в 2016 годах без особого успеха в дальнейшем в судах различных инстанций, которые не находили никакой крамолы в действиях компании-производителя СИБ.

Но на сей раз представители прокуратуры превзошли сами себя в профессиональном творчестве. Как следует из обвинительного акта, они не стали сильно вдаваться в подробности, а просто отождествили факт получения оплаты за поставку продукции с НДС его дальнейшему присвоению и нанесению таким образом ущерба Министерству обороны. То есть, если уже совсем коротко, то получение оплаты с НДС следователи считают просто воровством...

Основная опора для обвинителей сейчас – это акт проверки «Темп-3000» со стороны ГФС – третий по счету, поскольку предыдущие два никак не стыковались с позицией ГПУ. В нем подчиненные на тот момент Романа Насирова почему-то сняли полученный предприятием НДС и отнесли его к категории «прибыль» не меняя при этом первичную документацию (!?). Вследствие такого кульбита возникла коллизия, когда «Темпу» по акту собрались возратить (!?) из госбюджета якобы переплаченный НДС в размере 4,7 миллиона гривен с дальнейшей уплатой налога на прибыль в размере около 900 000 грн.

Но у сотрудников ГФС, которые лишь с третьего захода, очевидно под давлением прокуратуры, смогли изобразить на бумаге нечто хоть как-то похожее на обвинение, видимо своя логика: «если нельзя обвинить «Темп-3000» в махинациях, надо эти махинации создать самим, буквально навязать «возврат» денег из госбюджета, а потом в краже этих денег и обвинить».

Естественно, предприятие не согласилось с выводами акта третьей проверки и уже опротестовало их в апреле этого года в Окружном административном суде г. Киева и в июле 2017 года – в Киевском апелляционном административном суде (дело №826 / 18372/16).

Кроме того, все материалы касающиеся «дела НДС», были исследованы экспертами Киевского научно-исследовательского института судебных экспертиз. Выводы специалистов Института полностью подтвердили корректность и законность деятельности компании при поставке бронжилетов и касок Вооруженным силам Украины в 2014 году.

Друзьям – всё, врагам – закон

Интересный нюанс в этой истории заключается в том, что потуги доказать виновность должностных лиц при закупке бронжилетов и касок носит со стороны прокуратуры, мягко говоря, весьма и весьма избирательный характер. Дело в том, что за время периода неопределенности, когда украинским производителям никто толком не мог объяснить каким местом новый закон касается их деятельности, договора

на поставку бронежилетов и касок были заключены и реализовывались с более чем 160 организациями. В каждой из которых на договоре ставили подписи (кроме самого руководителя) как минимум юрист и финансист. И во всех этих случаях никто и не вспомнил о Законе №1561-18, поскольку на тот момент все знали о его ориентированности на импорт готовых СИБ. Знали об этом и в подразделениях Генпрокуратуры, которая в 2014 году закупала средства индивидуальной защиты»с НДС». Но ни в одном сообщении пресс-службы Генпрокуратуры вы не найдете ни слова, ни запятой о том, что следователи в праведном гневe борьбы «за НДС» открыли уголовное дело на своего бухгалтера и ответственного за закупку СИБ в Генпрокуратуре.

Кроме того, за все это время «Темп-3000» выиграл более 70 (семидесяти) судов, доказав правомерность своих действий по учету НДС в цене и дальнейшем его декларированием с отчислениями в госбюджет «живыми» деньгами.

Более того, история взаимоотношений НПО «Темп-3000» и ГПУ уже даже стала предметом научного интереса. В стенах Института государства и права им. В. М. Корецкого Национальной академии наук Украины – одной из самых авторитетных организаций в области юриспруденции, с большим интересом проанализировали эту историю. Следует отметить, что лишь незаурядная активность прокуратуры смогла привлечь внимание столь именитой организации, поскольку основными получателями научно-консультативной помощи Института являются Верховная рада Украины, Секретариат президента Украины, Кабинет министров Украины, судебные органы и ... Генеральная прокуратура Украины.

Так что даже выводы научных светил украинской юридической науки трактуют ситуацию вокруг учета НДС при поставке СИБ для МО Украины в пользу плательщика налогов, то есть, НПО «Темп-3000».

И в завершение хотелось бы вернуться к вопросу, заданному в заголовке – кому выгодно парализовать работу одного из крупнейших производителей СИБ в Украине? То, что

активность силовиков и фискалов имеет нарочито заказной характер, уже видно достаточно четко. И это явно не инициатива участников процесса со стороны ГПУ. За годы работы в этом деле проходило вполне достаточное количество доказательств невинности и сотрудников МО и добросовестности «Темпа», но раз за разом неизвестный кукловод, движимый одному ему известными резонами, заворачивает спираль преследования на новый виток. Так кто «заказал» «Темп-3000»? ([https://censor.net.ua/blogs/7046/on\\_vinovat\\_lich\\_tem\\_chno\\_ktoto\\_hochet\\_kushat\\_kto\\_quotzakazalquot\\_quottemp3000quot](https://censor.net.ua/blogs/7046/on_vinovat_lich_tem_chno_ktoto_hochet_kushat_kto_quotzakazalquot_quottemp3000quot)). – 2017. – 16.09).

\*\*\*

#### **Блог на сайті «LB.ua»**

**Про автора:** Виталий Кулик, директор Центра исследований проблем гражданского общества (ЦИПГС)

#### **«Королевская инспекция»: Саботаж пиару не помеха?**

За время работы с украинскими политиками я понял, что главное не слушать, что они декларируют, а следить за тем, что они делают. Так сказать, следить за их руками. Это позволяет выстроить их на шкале цинизма и морального «дна». Хотя иногда у некоторых из них дно просто отсутствует.

В мае прошлого года народные депутаты от БПП Олег Недава, Максим Ефимов, Артур Герасимов, Ирина Геращенко и другие стали инициаторами законопроекта 4623, предполагающего, что остатки средств, выделенных из госбюджета на населенные пункты, над которыми Украиной утрачен контроль, должны перераспределяться в общий фонд областных бюджетов Донецкой и Луганской области. В то время я работал с Луганской ВЦА. Руководство области искало любые возможности для того, чтобы найти средства на инфраструктурные проекты, ремонты и строительство жилья для переселенцев, восстановление разрушенных объектов.

Мы поддержали инициативу нардепов. Подобное перераспределение средств пойдет

на пользу уже освобожденным городам Востока Украины, инфраструктура которых требует серьезных дотаций на свое восстановление. Ведь как только над городами Востока Украины снова появлялся государственный флаг – туда спешили возвратиться местные жители, вынужденные оставить свои дома из-за действий российских наемников.

Народные депутаты обязаны были принять все необходимые меры для того, чтобы людям действительно было куда вернуться, но, как всегда, все упиралось в деньги. По состоянию на 01.01.2016 на счетах местных бюджетов населенных пунктов Донецкой и Луганской областей, контроль над которыми временно не осуществлялся Украиной, было порядка 3,8 млрд гривен. Перераспределение средств помогло добиться реальных результатов – постепенно, шаг за шагом, восстанавливаются инфраструктурные объекты, строятся мосты и путепроводы, ремонтируются дороги, реконструируются больницы, школы и детские сады. К первому сентября торжественно открыли три реконструированные школы в Дружковке, Покровсе и Часов Яре Уже ведутся работы по восстановлению опорной школы в Славянске.

Но на момент голосования за этот законопроект многие депутаты пиарились на критике инициативы. То им казалось, что мало денег, то механизм перераспределения не прописан и пр. Одним словом, использовался принцип: а Баба Яга против.

Одним из таких депутатов-критиканов была Наталья Королевская, что вызвало серьезное недоумение: казалось бы, кто, как ни уроженка Луганской области, постоянно утверждающая, что восстановление Донбасса – это ее личная первоочередная задача и основная миссия «Оппозиционного блока», должен осознавать важность этого проекта?

Но данные системы Рада неумолимы: так, Королевская, как и ее одиозные коллеги по партии, не голосовала за данный законопроект в принципе. Ни одного голоса!

Но какое же было мое удивление, а еще больше удивление жителей Славянска, когда они на странице Натальи Королевской в

сети Facebook прочитали проникновенный пост о том, как она «с инспекцией посетила любимый Славянск», где на данный момент восстанавливают опорную школу, разрушенную в ходе боевых действий.

Представительница «Оппозиционного блока» утверждает, что после ее «многочисленных запросов» средства на ремонт стали поступать», а до этого «восстановление шло за счет благотворительных фондов». Вот так, на пустом месте г-жа Королевская решила присвоить себе чужие заслуги. При том, что это не благодаря ее усилиям школу восстанавливают, а вопреки ее позиции в ВР!

Хотелось бы напомнить яркой «оппозиционерке», что основные ее рабочие обязанности в качестве народного депутата заключаются в том, чтобы поддерживать необходимые стране законопроекты во время голосования и предлагать свои собственные, аргументируя необходимость их поддержки парламентом. Вместо этого Королевская занимается написанием неких мифических «запросов», получатель которых, впрочем, никак ею не обозначен.

Из 111 предложенных ею законопроектов парламент не поддержал ни одного! Их качество не выдерживает никакой критики. Пиар на пиаре. Нет там общественно значимой добавленной стоимости.

Теперь депутат от «Оппозиционного блока» кричит, что «выделяемых госсубвенций недостаточно», и что «средства хотелось бы видеть быстрее, и что каждую копейку, выделенную на строительство школы, она будет контролировать лично». Но г-жа Королевская вообще не имеет отношения к средствам субвенций, потому как по-сути выступила против выделения средств на восстановление опорной школы в Славянске.

Свой пост на фейсбуке Королевская завершает пафосным воззванием: «преодолеем вместе!». Но пока что украинскому избирателю очевидно, что политические амбиции, личная жажда власти и наживы перекрывает все доводы разума. Что могло заставить такую патриотичную на словах звезду «Оппозиционного блока» не поддержать



восстановление инфраструктуры Донбасса, подкрепленное цифрами, с изначально обозначенными сроками своего воплощения? Вопрос риторический. «Пиар – наше все!»

Но в своих «поездках за славой» на Восток Королевской не стоило бы забывать о том, что в стране, где общественные организации и гражданские активисты постоянно и умело держат руку на пульсе власти, заставить избирателя забыть саботаже восстановления Донбасса не получится. Слишком хорошая теперь у народа память – ведь слишком дорого стоило ее приобретение ([https://lb.ua/blog/vitaliy\\_kulik/376785\\_korolevskaya\\_inspektsiya\\_sabotazh.html](https://lb.ua/blog/vitaliy_kulik/376785_korolevskaya_inspektsiya_sabotazh.html)). – 2017. – 18.09).

\*\*\*

### **Юридический блог компании Jurimex**

**Про автора:** Данил Гетманцев

#### ***Фискальные (налоговые) суды в судебной системе Украины. аргументы «за»***

Специально для “Зеркало Недели. Украина” №33

Статья написана в соавторстве с Александром Нечитайлом

На удивление последовательно и неуклонно все украинские революции XXI в. поднимают тему противопоставления профессионализма и морали.

У нас даже не вызывают сомнения коррумпированные профессионалы – как предпосылка и условие для украинских революций. Несмотря на тысячи разочарований, мы свято верим в мантру о честном, пусть и не профессиональном человеке, который должен заменить коррумпированного, пусть и квалифицированного подонка. Утопичная, но от этого не менее милая сердцу украинских масс борьба за честность против профессионализма породила множество бездарных сомнительных экспериментов (от найма на высшие государственные должности иностранцев до недавнего конкурса в Верховный суд). Очевидно, что волны украинских революций вымыли лучшую часть украинской бюрократии и, принеся на ее место откровенно второсортный планктон, выхолостили государственный

аппарат, чем подорвали дееспособность государственного аппарата, к слову, еще более увеличив его коррупционную составляющую.

Для человека думающего абсурдность противопоставления профессионализма и моральных качеств очевидна. Ведь профессионализм и нравственность – неразрывно взаимосвязаны. Мы не утверждаем, что вор-медвежатник нравствен с нашей точки зрения, однако он очевидно подчиняется понятиям преступного мира тем больше, чем выше его признание в профессии. Т.е. он не аморален, у него просто иная мораль. Тесная взаимосвязь и взаимозависимость профессионализма и морали проявляется как нельзя ярче в юридической профессии.

Мы утверждаем: чем выше профессионализм юриста, тем выше его моральные качества.

Еще один немаловажный для юридической профессии момент – высокий профессионализм, превращаясь в ценность для его обладателя, обуславливает независимость последнего. Мыслящим профессионалом (не ремесленником, но художником) сложнее управлять, навязать волю, идущую вразрез с его убеждениями, которые в случае юридической профессии не могут не соответствовать праву. Смогли бы мы заставить Микеланджело украсить фасад горисполкома картиной рабочего и колхозницы в духе соцреализма? Под дулом пистолета, вероятнее всего, да. Однако что-то подсказывает, что привычный лубок под кистью мастера наполнился бы совершенно иным смыслом, заиграв новыми, неизвестными гранями, совсем не обязательно милыми глазу заказчика. Подобную ситуацию мы встречаем и в юридической профессии с судьей, которому для принятия неправомерного, хотя и очень желанного для властей предрешающих решения, надо переступить через себя, убить в себе профессионала. Философ Радбрух абсолютно справедливо утверждал, что судья должен защищать закон ценою собственной жизни. И в этом нет преувеличения, ведь служба судьей – это не служба конкретному лицу либо группе лиц, это не служба политической системе и даже не служба государству. Это служение праву как уникальному самодостаточному явлению



в жизни общества, стоящему над любыми другими общественными институтами. Из трех уровней обладания правом – знания права, использования права и творения права – судья должен обладать всеми тремя. Именно потому при формировании судебной системы профессионализм судей является главной, отправной точкой. И именно поэтому мы утверждаем необходимость учреждения в судебной системе Украины фискальных (налоговых) судов.

Налоговые отношения объективно, в силу своей природы, являются отношениями, содержащими глубокий конфликт между сторонами – государством и налогоплательщиком. Этот конфликт очевиден, ведь в процессе реализации налогообложения часть имущества налогоплательщика, отчуждаясь принудительно, переходит в собственность государства. Специфика финансовых правоотношений намного глубже, чем антикоррупционных, либо отношений интеллектуальной собственности, создание специальных судов по которым уже предусмотрено законом. И важность присутствия в данных отношениях независимого мудрого и высокопрофессионального арбитра сложно переоценить как для налогоплательщика, так и для государства. Итак, почему нам необходима система фискальных (налоговых) судов? На этот вопрос есть несколько очевидных ответов.

Аргументы в пользу фискальных судов

1. Судебное правотворчество. Вспомним давний спор между выдающимися философами права Г. Хартом и Р. Дворкиным о том, осуществляет ли суд, принимая решения не на основании норм права, акт нормотворчества, либо он руководствуется общими принципами права, стоящими над правовыми нормами, непосредственно установленными государством. Применительно к налоговым отношениям рискнем предположить, что здесь суд должен осуществлять обе функции. С одной стороны, суд должен разрешать противоречия и пробелы правового регулирования, применять “открытые” понятия (коих чрезвычайно много в налоговом праве), опираясь непосредственно на порою противоречащие друг другу правовые

принципы. С другой – суды осуществляют правотворчество в налоговых отношениях, отменяя не соответствующие Конституции и международным актам нормативные акты государственных органов.

В этом состоит сложность и ответственность функции суда в правоотношениях, участником которых он становится, ведь суд, по сути, принимает непосредственное и действенное участие в управлении финансовыми отношениями в государстве, пронизывающими собою все сферы жизнедеятельности общества. Здесь без сомнения важны знания судьи в финансовой сфере. Но намного важнее – понимание и осознание судьей всей палитры взаимосвязей в финансовых правоотношениях в стране (в публичном и непубличном секторе), настолько глубокое, насколько это необходимо для упразднения рисков причинения вреда как самим финансам, так и смежным правоотношениям.

Законотворческий процесс в любом государственном органе включает в себя несколько стадий, предусматривает публичное обсуждение проекта, привлечение экспертов. Волей-неволей в процессе подготовки акта многие противоречия, пробелы и несоответствия (попросту – “ляпы”) акта упраздняются. Акт, проходя многоуровневые согласования бюрократической системы, вписывается в систему права. Таким образом, вероятность ошибки значительно снижается. Очевидно, что судебное правотворчество лишено аналогичных механизмов предварительного контроля принимаемых решений, а двухуровневая система обжалования судебных решений не может рассматриваться как его аналог.

2. Судьи фискальных (налоговых) судов должны обладать (кроме знаний непосредственно права) всеми необходимыми специальными знаниями для понимания не только правового регулирования, но и экономической сущности финансов во всем их многоликом проявлении. Они должны в совершенстве владеть знаниями об инструментах международных финансов, трансграничного ценообразования, а значит – обязаны владеть иностранными языками.

Обилие технических (не правовых) норм обуславливает необходимость элементарных знаний и навыков судьи не только вне рамок права, но и вне рамок общественных наук как таковых. Для фискального судьи знать особенности взимания экологического налога, ренты – это *must have*, а рассмотрение налогового дела судьей, “плавающим” в финансовых вопросах, – что это, если не нарушение ст. 6 Европейской конвенции о защите прав человека?

Объем необходимого материала настолько велик, что быть фискальным судьей и качественно рассматривать, скажем, выборные споры просто невозможно! Очевидно, что сегодняшние судьи админсудов, вынужденные быть многостаночниками, не обладают такими знаниями. Этим объясняется порочная практика повального назначения судьями экспертиз по вопросам, в которых должен разбираться сам судья, в т.ч. и судебно-экономических экспертиз по элементарным вопросам (что практикуется сегодня в административных судах). Задайте вопрос: сколько судей административных судов всех инстанций владеют основами бухгалтерского учета и/или аудита? Ответ более чем очевиден.

В этом контексте крайне важен и уровень материального обеспечения судей. Люди, которые разбираются и в праве, и в экономике, знают бухгалтерский учет и владеют иностранным языком, должны быть полностью материально обеспечены выше уровня обычных судей (как, например, в Германии). Фискальные (налоговые) суды нуждаются в самом качественном кадровом составе.

3. Регулирование финансовых отношений имеет свои ярко выраженные особенности и осуществляется независимо от хозяйственного или гражданско-правового регулирования, исходя из целей налогообложения, распределения публичных фондов средств, контроля над их использованием. Одна и та же операция может по-разному регулироваться нормами гражданского и финансового права. В этом нетрудно удостовериться, ознакомившись в ст.14 НК Украины с шокирующей цивилиста налогово-правовой

трактовкой известных еще из римского права гражданско-правовых терминов. И такая трактовка обоснована и правильна. Ведь дана она в целях налогообложения, и налоговые нормы функционируют параллельно нормам иных отраслей, не противореча им. Это то, что не понимают и на ментальном уровне не принимают многие цивилисты.

Однако это та отправная точка, от которой необходимо отталкиваться при принятии любого решения в финансовой сфере. Для судьи в налоговых спорах задача усложняется тем, что его квалификация должна включать знание как финансовой, так и прочих отраслей права, ведь финансовые отношения пронизывают собой все сферы жизнедеятельности общества. Именно поэтому крайне необходимо построение единообразной правоприменительной практики в финансовых правоотношениях, принимающей во внимание цели правового регулирования финансового права. Финансовая правоприменительная практика должна формироваться до известной степени автономно. Необходимо исключить существующее противостояние гражданского и финансового права, равно как и какое-либо влияние правоприменительной практики в финансовых отношениях на применение гражданско-правовых норм.

4. Высокая динамика финансовых правоотношений исходит из их сущности. Это не является отечественным недостатком, хотя у нас и можно констатировать крайнюю форму динамики в виде отсутствия стабильности правового регулирования этих отношений. Государство вынуждено быстро реагировать на вызовы, диктуемые ему очень изменчивым и динамичным миром экономических отношений. Это вполне объяснимое явление должно породить соответствующие процессуальные особенности судебного рассмотрения налоговых споров. Так, очевидно, что сегодня судебная практика просто не успевает за динамично развивающимися налоговыми правоотношениями. Пока дела по определенным спорным отношениям доходят до кассационной инстанции, что дает возможность высшему суду обобщить

правоприменительную практику, закон, на основании которого выносят решение, может быть уже несколько раз изменен, а сама правоприменительная практика утрачивает какое-либо значение для налогоплательщиков, вынужденных применять закон, исходя не из судебной практики, но из собственного правопонимания.

Это порождает правовую неопределенность – бич украинской системы налогообложения. Суды не просто не успевают за законодателем, они пребывают вне контекста налоговых живых правоотношений. Слушая дела по преимущественно “мертвым” правовым нормам, они находятся в параллельной реальности, вынося решения по истории налогового права, важные только для участвующих в деле сторон. Казалось бы, ситуацию должны улучшить так называемые “образцовые” решения нового ВС, предусмотренные новой редакцией процессуальных кодексов. Возможно, в отдельных случаях – да. Однако вряд ли новому процессуальному инструменту удастся кардинально повлиять на существующую практику, ведь процедура образцовых решений не может и не должна заменить собой рассмотрение всех финансовых дел, большинство которых должны заканчиваться вступившим в силу решением до конца финансового года.

Здесь есть еще одна сторона. Обращаясь в суд с иском о признании незаконным решения фискала, налогоплательщик обосновывает иск на текущем состоянии баланса платежей между ним и государством. Однако в следующем налоговом периоде баланс может измениться в другую сторону. Тогда решение суда в пользу налогоплательщика (скажем, о взыскании с бюджета сумм возмещения НДС) уже не будет обоснованным на момент его вынесения, хотя доводы истца были таковыми на момент подачи иска. Как это отображено в сегодняшнем административном процессе? Никак!

Очевидно, рассмотрение финансовых дел требует процессуальных особенностей намного больших, чем сегодня предусмотрены ст. 183-3 КАС Украины. Речь идет о сокращенных сроках рассмотрения дел и обязательной процедуре

досудебного и внесудебного урегулирования спора, которая должна стать основным механизмом разрешения конфликтных ситуаций по примеру зарубежных стран.

Например, процесс слушания дел в налоговом суде США предусматривает “пледирование”, то есть обмен заявлениями со ссылками на закон и фактические обстоятельства (иск, возражения на иск, возражения на возражения, дополнительные возражения), а также урегулирование вопросов факта, по итогам которого составляется соглашение по фактическим вопросам. Если в установленный процессуальным законом срок очередной ответ одной из сторон не поступает, а позиция второй мотивирована, обоснована и доведена до сведения первой, обстоятельства считаются доказанными и признанными сторонами. Судьи воздерживаются от вынесения решения до тех пор, пока не убедятся, что налогоплательщик исчерпал административные средства защиты, имеющиеся в его распоряжении. Поэтому по большинству налоговых споров стороны приходят к соглашению до начала слушаний.

5. Судебные разъяснения (письма), несмотря на далеко не однозначную правовую природу, по факту являются источниками права, которые применяются как налоговыми органами, так и налогоплательщиками. Однако, как отмечалось, обобщения судебной практики по финансовым спорам вряд ли имеет у нас какое-либо значение ввиду несвоевременности их появления на свет. Итогом этого является правовая неопределенность, что нарушает принцип верховенства права, ведь налогоплательщики не получают эффективной защиты со стороны судебной системы от произвола государства, а значение и роль судов в налоговых отношениях необоснованно уменьшается.

В это интересен пример Швеции, где установлена система разъяснения налогового законодательства, которая “наилучшим образом предоставляет возможность издания ясных и сбалансированных налоговых разъяснений” (Д. Бентли). Полномочия по разъяснению закреплены за специальным органом, входящим в состав судебной ветви власти – Советом по налоговым разъяснениям (Skatterattsnamnden),

состоящим из высококвалифицированных экспертов по налогам, которые осуществляют свои полномочия в процедуре, схожей с судебной. В Совет могут обратиться как налоговый орган, так и налогоплательщик, рассмотрение дела предусматривает состязательность сторон (в упрощенном виде), а само разьяснение содержит мотивировочную часть, в которой излагаются отвергнутые и принятые во внимание судом доводы сторон. Налоговые разьяснения подлежат обжалованию в суде высшей инстанции. Необходимо ли внедрение подобного института у нас? Вопрос можно обсуждать. Однако точно можно говорить о том, что фискальные (налоговые) суды должны оживить, сделать более доступным и полезным институт судебных разьяснений для налогоплательщиков.

6. Возможно, для кого-то прозвучит дико то, что в развитых странах вынесение решений не является более исключительной функцией для судей в налоговых спорах. Уже несколько десятилетий набирает обороты мультифункциональность судебной профессии, когда судья, занимая активную позицию в процессе, не только и даже не столько “судит”, сколько способствует достижению примирения сторон в рамках закона. Для Украины, где налоговые отношения прочно укоренились в формате “cops & robbers”, медиация в спорах между государственным органом и негосударственным субъектом выглядит диковинно.

Боясь злоупотреблений, мы исключаем из налогового права такие инструменты, как налоговое поручительство или налоговый компромисс, сужая дискрецию налоговиков. Однако, как ни парадоксально, именно для нашей, пораженной вирусом позитивизма ментальности использование судов для примирения сторон налогового конфликта является наиболее удачным выходом, который дает возможность обеспечить и публичность достижения мира в споре, и верификацию его условий со стороны независимого органа во избежание злоупотреблений со стороны фискалов. Таким образом, создание фискальных (налоговых) судов более чем

соответствует требованиям реализации в налоговых отношениях концепции Cooperative compliance, уже реализованной многими развитыми странами (напр., Нидерландами, Австралией).

7. Исследователи давно заметили, что специфика налоговых споров настолько глубока, что позволяет рассматривать уголовные, административные и финансовые дела одним и тем же судом. Следуя принципу non bis in idem, в системах права многих государств исключается привлечение налогоплательщика одновременно к уголовной и к финансовой (административной) ответственности. Поэтому государство должно выбрать тот вид ответственности, в рамках которого налогоплательщик будет отвечать. Но в любом случае налоговое дело будет слушать фискальный (налоговый) суд. Этот аргумент стоит рассмотреть более детально в контексте реформы финансово-правовой ответственности.

Система фискальных судов

Разобравшись с вопросов “зачем?” перейдем к вопросу “как?” На самом деле вопрос не простой, ведь в мире не существует единого подхода к системе фискальных (налоговых) судов.

Так, налоговый суд США (Вашингтон, округ Колумбия) состоит из 19 судей, назначаемых президентом и утверждаемых Сенатом сроком на 15 лет. Судьи выбирают из своего круга председателя, отвечающего за административное управление в Суде. Налогоплательщик может обратиться в Налоговый суд США до того, как он уплатил налог, если у него есть основания полагать, что сумма, определенная Налоговым управлением США, исчислена неверно.

Судья, председательствующий в ходе судебного слушания, формулирует решение, но окончательно оно выносится только после того, как получено одобрение председателя Налогового суда. В некоторых случаях, если председатель сочтет это необходимым, решение может быть вынесено на обсуждение всех членов Суда. Особое мнение судьи должно быть включено в решение. Налоговый суд может руководствоваться не только законодательными



актами, но и официально опубликованными решениями судов высшей инстанции, а также собственными решениями. Налогоплательщик имеет право обжаловать решения Налогового суда в одном из 13 федеральных апелляционных судов в соответствии с принципами территориальной подсудности. По искам на сумму до 50 тыс. долл. США установлена упрощенная процедура. Все документы судебного разбирательства являются открытой информацией и могут публиковаться, если это специально не запрещено судом.

Налоговый суд Канады – судебная инстанция, рассматривающая обращения физических лиц и компаний по вопросам, связанным с налогами на прибыль, налогам на товары и услуги, а также с выплатой пособия по безработице. Решения налогового суда Канады обжалуются в Федеральный апелляционный суд. В некоторых случаях Верховный суд Канады предоставляет разрешение на обжалование решения Федерального апелляционного суда, если рассматриваемое дело считается общественно важным. Как и в США, здесь существует упрощенная процедура рассмотрения споров на сумму до 50 тыс. канадских долларов. В рамках общей процедуры проводится обмен документами, после чего без судьи проводится допрос одного свидетеля от имени каждой стороны. Судебные разбирательства в Налоговом суде Канады обычно занимают один день или даже меньше, особенно если стороны договорились обо всех или практически обо всех фактах, и только в особо сложных случаях судебное разбирательство может длиться в течение нескольких недель или даже месяцев.

Федеральный фискальный суд Германии – суд последней инстанции по налоговым и таможенным вопросам. Федеральный фискальный суд преимущественно рассматривает законность оценок налогов и сборов. Нередко практика Федерального фискального суда оказывает значительное влияние на юридическую практику налогового администрирования и, как следствие, также и на федеральный бюджет. Фискальные суды земель и Федеральный налоговый суд обладают юрисдикцией по всем вопросам

налогового законодательства, за исключением административных штрафов и уголовных дел.

В отличие от судов других юрисдикций, фискальный суд характеризуется простой двухуровневой структурой. Суды первой инстанции – фискальные суды земель. Федеральным фискальным судом является апелляционный суд в качестве федерального Верховного суда по налоговым и таможенным вопросам.

18 фискальных судов выносят решение в составе трех профессиональных и двух почетных судей. Почетные судьи не выносят решения вне устного слушания. Некоторые дела рассматриваются судьями единолично. Примерно в 5% случаев решения Фискальных судов могут быть обжалованы в Федеральном фискальном суде. Конституционная жалоба, которая может основываться только на нарушениях конституционного права, может быть также подана в Федеральный конституционный суд. Федеральный фискальный суд составляет одиннадцать сенатов и 60 судей в общей сложности. Каждый сенат состоит из пяти судей, юрисдикция каждого сената и судьи указываются в графике обязанностей, который ежегодно определяется председательствующим советом суда. Федеральный налоговый суд должен принять решение по апелляции в рамках устного судопроизводства; в подавляющем большинстве случаев, однако, по соглашению сторон, решение принимается в письменной процедуре.

В Южной Африке налоговые жалобы в первой инстанции рассматриваются либо Налоговым советом, либо Налоговым судом. Налоговый совет учреждается министром финансов в соответствии с разделом 108 Закона о налоговой администрации. Это административный трибунал, созданный в соответствии с Законом о налоговой администрации. Налоговый совет заслушивает налоговые апелляции, связанные с налоговыми суммами, не превышающими 1 млн южноафриканских рэндов (с 1 января 2016 г.). Решения Налогового совета являются обязательными для сторон, но не имеют значения для судебной практики.



Если налогоплательщик или Южноафриканская налоговая служба не удовлетворены решением Налогового совета, они могут потребовать, чтобы дело заслушал Налоговый суд, порождая тем самым новый процесс.

Налоговый суд учрежден президентом Республики в соответствии с п. 116 Закона о налоговой администрации от 2011 г. Налоговый суд обладает юрисдикцией в отношении налоговых апелляций, поданных в соответствии с разделом 103 Закона о налоговой администрации, а также может заслушивать ходатайства об отсрочке и процедурные вопросы, касающиеся возражений и апелляций. Для обращения в Налоговый суд необходимо пройти рассмотрение в филиале налоговой службы, Налоговом совете, либо в специальной процедуре альтернативного урегулирования спора.

Налоговый суд состоит из судьи Высокого суда, а также члена-бухгалтера и члена по коммерческим вопросам, выбранных из членов Коллегии, назначаемых президентом Республики. Налоговый суд может также состоять из трех судей Высокого суда и двух членов, в случае рассмотрения дел на сумму более 50 млн южноафриканских рэндов, и по согласию судьи-председателя. Налогоплательщик или налоговая служба могут обжаловать решение Налогового суда в Провинциальном отделе Высокого суда (создав полный состав суда) или в Верховном апелляционном суде, если председатель Налогового суда по обращения стороны разрешит прямое обращение в Верховный апелляционный суд. Решения Налогового суда имеют прецедентное значение в других налоговых спорах, высоких судах и Верховном апелляционном суде.

В Австрии Федеральный финсуд рассматривает налоговые, таможенные и финансовые вопросы (например, подоходный налог и налог на прибыль, НДС, семейное пособие). Он рассматривает дела об обжаловании решений в сфере налогов, господомощи или финансов, решений таможенных органов о начислении пошлины, а также

обжалование решений, касающихся сборов федеральной земли Вены и муниципальных сборов (например, Закон об утилизации и использовании отходов и налог на доходы со зрелищных и увеселительных предприятий), а также правовых административных правонарушений, касающихся этих сборов (например, штрафы за парковку).

Большинство дел рассматривается судьями единолично. В Федеральном финансовом суде функционирует специальный орган – Генеральная ассамблея, состоящая из судей, как высший орган самоуправления. Такой орган самоуправления исключает влияние на принятие решений со стороны внешних лиц или учреждений.

Согласно Федеральному налоговому кодексу, решения налоговой инспекции или таможни могут быть обжалованы бесплатно. Адвокат не может представлять интересы заявителя, и последний самостоятельно представляет себя в суде. Суд рассматривает дела, по которым размер уклонения от уплаты налогов составляет до 100 тыс. евро, или до 50 тыс. неуплаченных таможенных платежей. Если оспариваемая сумма превышает 33 тыс. евро в судебном разбирательстве по налоговым вопросам или 15 тыс. евро по таможенным, решение должно быть принято коллегией судей. Суд принимает решение исходя из сути дела, и решение публикуется в интернете. Кроме того, Суд должен проверить, приняло ли налоговое управление причину для отклонения заявления (в случае, если апелляция неприемлема или не была подана вовремя).

Суд может аннулировать оспариваемое решение путем передачи дела в специальный финансовый орган Finanzamt, если основательное расследование не проводилось. Налоговые и финансовые органы в ходе дальнейшего разбирательства связаны правовой концепцией, изложенной в решении об аннулировании. В отношении решений Суда налогоплательщик вправе подать апелляцию в Административный суд или в Конституционный суд в течение шести недель после выдачи решения.

Система фискальных (налоговых) судов в нашей стране не должна слепо копировать

иностранные образцы. Однако очевидно, что лучшее мы все-таки должны позаимствовать. Так, целесообразно сформировать налоговые суды на уровне первой инстанции и апелляции, одновременно предоставив полномочия по рассмотрению налоговых дел в порядке кассации административному суду (в части финансовых споров) и уголовному (в части уголовных дел) в составе Верховного суда, ограничив полномочия ВС в данной категории дел только вопросами права (как это есть сейчас). Очень важно чтобы на уровне ВС споры рассматривали профессиональные судьи – финансисты, объединенные в соответствующие палаты. Хотя мы не исключаем и возможность создания фискального суда в ВС. Система фискальных (налоговых) судов по своей структуре может дублировать существующую систему судов административных.

#### Юрисдикция

Ответ на вопрос о юрисдикции фискальных (налоговых) судов, по нашему мнению, – один из самых очевидных. Юрисдикция фискального (налогового) суда должна начинаться и заканчиваться там, где начинаются и заканчиваются финансовые отношения. Какие отношения являются финансовыми, несложно узнать, открыв любой учебник по финансовому праву.

Очень важно, чтобы фискальные (налоговые) суды рассматривали как финансовые споры, так и уголовные дела касательно совершения финансовых преступлений. Это станет первым шагом к реализации в дальнейшем принципа *non bis en idem* в налоговых отношениях, позволив сначала сократить, а затем избежать дублирования ответственности, а также обеспечив единообразность правоприменительной, уголовной и налоговой практики.

#### Подбор судей

В этой связи очень важен подбор кандидатов на должности судей фискальных (налоговых) судов всех инстанций. Подбор должен осуществляться на основании четких профессиональных принципов, с учетом стажа работы. Квалификация должна стать если не единственным, то решающим

требованием, основным барьером (напр. открытое тестирование или экзамен). Хотелось бы, особенно принимая во внимание итоги горького опыта недавнего конкурса в ВС Украины, раз и навсегда уйти от мрака подковерных манипуляций с циничным использованием разного рода “тестов”, направленных на формирование “правильного” списка судей. Ведь очевидно, что какие-либо цирковые представления вокруг подбора судей, рассчитанные на пыль в глаза неискушенной толпе, дискредитируют судебную систему страны намного больше, чем злоупотребления отдельных недобросовестных судей, заботливо сложенные и разукрашенные активистами в миф о тотальной коррупции судебной системы. Мы убеждены, что судьи должны назначаться уполномоченными высшими должностными лицами государства из лиц, соответствующих формальным требованиям и успешно сдавших квалификационный экзамен.

Так, судьи Налогового суда США назначаются президентом из числа лиц, имеющих 15-летний стаж работы в налоговом праве, и проходят процедуру согласования в Сенате. В Австрии судьи фискальных судов назначаются Федеральным президентом по представлению правительства из числа лиц с высшим образованием в праве или налогах и опытом работы не менее 5 лет. В Германии кандидаты в налоговые судьи должны успешно сдать два государственных экзамена. Они назначаются (в зависимости от земли) министрами юстиции или финансов. В некоторых землях и на федеральном уровне процедура назначения налогового судьи предусматривает одобрение парламента. Удивительно, как ведущие страны мира обходятся без “психологических тестов”, отдавая предпочтение при определении судей их квалификации?!

Мы бы пошли дальше и предусмотрели реализацию в системе фискальных судов участие гражданского общества в осуществлении правосудия в виде присяжных профессионалов – специалистов, не являющихся профессиональными

судьями, однако отвечающих установленным требованиям. Подобный пример мы можем найти в судебной системе ЮАР.

Выступая за учреждение фискальных (налоговых) судов у нас в стране, мы не просто следуем положительным примерам Германии, Канады, США, ЮАР, Австрии, Италии и других стран, гоняясь за модным трендом. Мы констатируем жизненную необходимость функционирования таких судов у нас с целью оздоровления публичных финансов – кровеносной системы общества, создания предпосылок для их развития в правильном, выгодном для общества направлении. Мы исходим из правильной концепции создания Службы финансовых расследований, в подследственность которой отойдут все преступления в сфере публичных финансов. Мы предлагаем замкнуть систему

правоохранительных органов в данной сфере созданием высокопрофессиональных и независимых фискальных (налоговых) судов.

Очевидно, что после многих революционных потрясений наша страна крайне нуждается в сильной судебной системе, способной защитить ценности общества, которые нередко попирались и попираются как властью, так и революционерами. Вряд ли существует более мощный предохранитель не только от злоупотреблений с обеих сторон, но и, что намного важнее, – от сползания страны в пучину диктатуры, чем сильная, высокопрофессиональная и независимая судебная система (<http://jurblog.com.ua/2017/09/argumentyi-za/>). – 2017. – 18.09).









**ГРОМАДСЬКА ДУМКА  
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ  
№ 16 (141) 2017**

Інформаційно-аналітичний бюлетень  
на базі оперативних матеріалів  
**Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»**

Редактор  
О. Федоренко

Комп'ютерна верстка:  
А. Бергелська

Підп. до друку 26.09.2017.  
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 3,6.  
Наклад 2000 пр.  
Свідоцтво про державну реєстрацію  
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач  
Національна бібліотека України  
імені В. І. Вернадського  
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3  
siaz2014@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта  
видавничої справи до Державного реєстру  
видавців, виготівників і розповсюджувачів  
видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003 р.